

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD

BLOMKRUKANS STILHISTORIA

- Konstant och skiftande

Alva Wännerdahl

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen med huvudområdet kulturvård med inriktning mot trädgårdens hantverk

2023, 180 hp

Grundnivå

Blomkrukans stilhistoria - Konstant och skiftande

Alva Wännerdahl

Handledare: Maria Henje

Kandidatuppsats, 15 hp

Trädgårdens och Landskapsvårdens hantverk, inriktning mot trädgårdens hantverk

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för kulturvård

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Tel +46 31 786 47 00
conservation@conservation.gu.se

Bachelor of Science in Conservation, with major in Garden and Landscape Crafts, 180 hec
Graduating thesis, 2023

By: Alva Wännerdahl
Mentor: Maria Henje
Titel in original language: Blomkrukans stilhistoria - konstant och skiftande
Language of text: Swedish
Number of pages: 34

Style History of the Flowerpot: Constant but ever Changing

ABSTRACT

This work presents the different flowerpots that appear in our history, focused on antiquity, the late middle age/renaissance and the turn of the century 1900. Archeological finds of flowerpots from antiquity are centered around the Mediterranean sea. These flowerpots were fairly simple in design with the exception of Minoan ornamental flowerpots. During the Middle Ages, the major influence was Asian porcelain. In Asia, there was a wide range of flowerpots, with several different designs, decorations, and colors. What the Europeans got hooked on and started importing in larger quantities was Chinese porcelain with a white base color and blue decoration, which is reflected in contemporary illustrations and preserved artifacts.

At the turn of the century, flowerpots were produced in the Art Nouveau style, the majority with a soft rounded shape, these flowerpots were very popular, which you can see in the photographs of the time. The pots were decorated with flowing floral motifs, the motifs could be reasonably lifelike or very stylized. In the style of modernism, flowerpots were produced with a truncated cone as the basic form, these were sparsely decorated with white glaze or multicolored with geometric patterns. The color values in black and white photographs from the turn of the century 1900 give a hint of the possible colors of the flowerpots. In all of history the basic form remains the same, except for cosmetic changes. Botanical motifs appear throughout history, the execution varies but the motifs are recognizable.

Keywords: Kulturvård, trädgårdshantverk, blomkruka, planteringskruka, innerkruka, ytterkruka, ytterfoder, flowerpot, jardiniere, plantingpot

Förord

Med inspiration från krukans självklara plats vid trädgårdsmästarens sida har jag i det här arbetet förenat mitt konstnärskap med min trädgårdsmästarutbildning.

Jag har i mitt konstnärskap studerat flera olika tekniker och material. Mitt personliga estetiska uttryck baseras på ett flertal estetiska rörelser som berört mig.

Av keramik skapar jag både skulpturer och bruksföremål så som krukor till mina växter. För att få en djupare förståelse av ett ämne som keramiskt skapande anser jag att man inte bara behöver studera tekniker utan även historia. Detta har gjort mig intresserad av krukans historiska former och estetik. Mitt intresse gjorde att när det väl var dags för val av ämne för kandidatuppsatsen, kändes det självklart att det skulle handla om krukor i någon bemärkelse.

Tack till
mamma och hunden för stöd under skrivandet

Innehåll

Inledning	9
Bakgrund	9
Problemformulering	10
Syfte	10
Frågeställning	10
Mål	10
Avgränsning	11
Metod	11
Litteraturstudier	12
Bildanalys.....	13
Resultat	13
Forntiden till 1000 e.v.t	13
Den stympade konen.....	14
Den T - formade	14
Trattformade	15
De ornamenterade	16
Sverige under forntiden.....	17
Senare medeltiden/renässansen 1300–1500-talet	17
Den glaserade planteringskrukan med influenser från Asien	17
De svenska planteringskrukorna	19
Sekelskiftet 1900	21
Gefle porslinsfabrik.....	23
Gustavsberg	23
Rörstrand	24
Diskussion	28
Slutsats	30
Sammanfattning	31
Ordförklaring	34
Bildförteckning	35
Källförteckning	36
Publicerad litteratur	36
Digitala källor.....	38
Bilaga	1

Inledning

Bakgrund

Definitionerna av *kruka* är enligt Nationalencyklopedin kärl som oftast används för förvaring av flytande matvaror, gjorda i tex keramik, plast och metall och i formen av cylindrar med raka eller buktiga sidor. Beskrivningen av *blomkruka* i samma källa säger att krukans vanligtvis är av keramik och formad som en stympad kon (*Nationalencyklopedin* 1; *Nationalencyklopedin* 2). Blomkrukan används till odling av prydnadsväxter i huvudsak inomhus. En kruka är alltså ett förvaringskärl för olika substanser och blomkrukor är till för odling av prydnadsväxter.

Enligt mig är en modern beskrivning av krukor i odlingsammanhang att det är behållare som oftast har hål i botten som fylls med olika odlingssubstrat. Krukor utgör en skyddande miljö för frön och unga plantor, samt möjliggör transport och förflyttning av växter mellan olika delar av världen och trädgården. Krukor möjliggör även odling av känsligare prydnadsväxter och nyttoväxter inne och ute (Holmberg s. 46, 49, 66). I undersökningen används ord som: kruka, blomkruka och *planteringskruka* synonymt. Vid behov av specificering av krukans funktion används ord som: *innerkruka* och *ytterkruka*. Följande ord är de som nämns i uppsatsen.

- Blomkruka, *flowerpot*: en kruka i vilket man odlar prydnadsblommor.
- Innerkruka: en kruka där fokus ligger på funktionalitet med ett hål i botten. Innerkrukorna placeras i de dekorativa ytterkrukorna.
- Kruka: ett kärl för förvaring av i första hand olika vätskor, men även jord i vilket det odlas växter.
- Planteringskruka, *plantinpote*, *Jardiniere*: Krukor till odling av växter ute och inne.
- Ytterkruka, *yterfoder*: en kruka utformad för att ge ett vackert intryck. Den är vanligtvis utan hål i botten och används oftast tillsammans med innerkrukor.

Innerkrukor kallas de krukor i vilket en växt planteras i och sedan ställs i en dekorativ ytterkruka. I det här arbetet görs ingen distinktion mellan inner- och ytterkrukor om inte sammanhanget kräver specificering. Enligt Svenska Akademiens ordbok är ytterfoder en synonym till ytterkruka.

Ordet planteringskruka används för att omfatta flera användningsområden än begreppet blomkruka. Planteringskrukor nämns i Svenska Akademiens ordlista men då utan definition. När man söker på Google med ämnesordet planteringskruka används det tillsammans med orden *odlingskruka* och *sådkruka*. Planteringskrukans används till frösådd, sticklingar och skolning av växter både inne och ute. Planteringskrukans kan även användas som en permanent kruka till perenna växter. Den ses oftast i rund eller fyrkantig form och av material som keramik, plast eller naturfiber. Planteringskrukor omfattar ett större användningsområde än blomkrukans samtidigt som den är specifikare än krukor.

Planteringskrukor är inte bara behållare till växter, utan fungerar även som en tydlig representation av tiden då de skapades. De visar vilka material man hade tillgång till, hantverksmetoder som man använde sig av och estetiska uttryck man föredrog. I dagens samhälle finns det en hel uppsjö av planteringskrukor i olika former, färger och material. Den som köper planteringskrukor i Sverige idag blir konfronterade med det stora urvalet. Enkla planteringskrukor av terrakotta med smalare botten, glaserade planteringskrukor i regnbågens alla färger, av glas, plast och papp. Funderingar dyker upp om hur utbudet av planteringskrukor såg ut under forntiden, senare medeltid och sekelskiftet 1900.

Problemformulering

Dedikerad litteratur om planteringskrukans historia i Sverige finns inte idag, vilket skapar ett glapp i vår förståelse av estetiska och autentiska detaljer i historiska miljöer. Planteringskrukor är inte det som brukar få mest fokus i historiska miljöer, då det inte finns så mycket information. Det skapar en kunskapsbrist om vilka planteringskrukor som passar i olika specifika miljöer.

Syfte

Syftet med undersökningen är att visa hur planteringskrukor har sett ut i olika tidsperioder. Samt även att skapa en översiktlig vägledning över vilka former och utseenden på olika krukor som kan passa in i olika kulturhistoriska miljöer.

Frågeställning

Vilka spår av planteringskrukor kan hittas med mina undersökningsmetoder och vilka variationer kan ses i de krukor som undersökningen får fram?

Vilka potentiella likheter och olikheter i utformningen kan hittas?

Hur kan den insamlade informationen användas vid val av tidsenliga blomkrukor?

Mål

Undersökningen skulle kunna öka förståelsen och inspirera fortsatta undersökningar av planteringskrukans historia och dess plats i de historiska miljöerna.

Avgränsning

Krukorna som tas upp i undersökningen är av *keramik* vilket betyder att de är skapade av bränd lera (*Svensk Ordbok 2*) och har använts till olika växter. Andra ändamål likt de som nämns i nationalencyklopedin tex förvaring av mat är inte aktuella. Krukorna som tas med i undersökningen är identifierade som blom-/planteringskrukor eller har bevisad användning som planteringskrukor oavsett om de är inner- eller ytterkrukor. Andra sorters material som tex trä tas inte med i undersökningen. Detsamma gäller andra sorters planteringskärl så som blomlådor.

Undersökningens fokus ligger på tre olika tidsperioder. Forntiden, senare medeltiden/renässansen och sekelskiftet 1900. Med nedslag i de tre perioderna, ska en bild av planteringskrukans varierande utseende i världen och över tid skapas, med fokus på Sverige.

Detta då det går att finna relativt mycket information i form av arkeologiska fynd, målningar och bilder från dessa perioder i omvärlden och Sverige. Urvalet av perioder används för att placera planteringskrukornas utseende i ett historiskt sammanhang.

Forntiden har inget fast slutdatum utan skiftar mellan regioner. Den egyptiska forntiden varade från ca 3000 f.v.t till 640 e.v.t medan den svenska forntiden anses avslutas på 1000-talet. Avslutet för forntiden i undersökningen följer den svenska för att inte behöva dela upp perioden efter regioner.

Senare medeltiden/renässansen är en tidsperiod på 300 år från början av 1300-talet till slutet av 1500-talet (*Nationalencyklopedin 3*; *Nationalencyklopedin 4*). Det finns en liten mängd skriftliga källor från den här tiden och långvariga missförstånd, trots att ny information tillkommit, så gör den bristande kunskapen det svårt att få ett helhetsperspektiv av odlingen i Sverige. Dokumenterad import av växter kan visa hur omvärlden influerat Sverige och ge ledtrådar kring de svenska planteringskrukornas utformning. Den nuvarande bristen på underlag gällande Sveriges planteringskrukor under den här perioden, gör det förhållandevis omöjligt att avgränsa sig till Sverige i den här delen av undersökningen. Information kring handelsrutten används för att ge en bild av hur olika artefakter och estetiska uttryck spreds i världen.

Perioden runt sekelskiftet 1900 baseras på svenska fotografier där urvalet av källor borde vara större under denna period, än under tidigare perioder. Då det var under denna tid som man började fotografera i större omfattning.

Metod

Perioden forntid fram till 1000 e.v.t undersöks med hjälp av litteraturstudier. Som källor används litteratur från 1800-talet till nutid.

Senmedeltid/renässansen, 1300–1500-talet, studeras med hjälp av litteraturstudier och bildanalyser. Analyser av senmedeltida illustrationer och målningar kan ge ledtrådar eller

exempel av hur planteringskrukorna såg ut under den perioden. Sökningar i digitala arkiv utförs för att se om det finns fotograferade krukor från Sverige mellan år 1300–1500.

Dagens kunskap om medeltida planteringskrukor i Sverige baseras på arkeologiska fynd varav de äldsta glaserade planteringskrukorna är från 1500-talet (museums samlingar 1; Sörmlands museums samlingar 2; Sörmlands museums samlingar 3; Sörmlands museums samlingar 4; Sörmlands museums samlingar 5).

Sekelskiftet 1900 studeras med hjälp av bildanalyser och litteraturstudier. För att hitta fotografier på sekelskiftets krukor görs sökningar i digitala databaser. En checklista över de olika beståndsdelar av krukors utformning under sekelskiftet används för att sammanställa ett diagram. Diagrammet ska ge en överskådlig bild av planteringskrukans vanligaste detaljer under sekelskiftet 1900.

Bildanalyserna ligger till grund för illustrationer av krukornas siluetter och dekorationer. Siluetterna ska presentera krukornas form utan att ta hänsyn till storlek och material. Illustrationer av renitade dekorationer och profiler utförs genom att krukornas form renritas från förlagorna i programmet SketchBook. Illustrationerna utförs i svart för att skapa en tydlig gemensam karaktär som visar de olika stilar som avbildas.

Litteraturstudier

Sökningar efter litteratur görs huvudsakligen i digitala databaser med sökorden planteringskruka, kruka, blomkruka, trädgårdshistoria, ytterfoder, ytterkruka, flowerpot, *plantinpote*, jardiniere och *historic gardens*. Besök på bibliotek görs för att läsa den litteratur som inte är tillgängligt via internet. För att hitta fler källor samlas dessa in från litteraturhänvisningar i annan litteratur.

Några av de viktigaste källorna rörande forntiden var enligt mig *The Discovery of a Market-Garden Orchard at Pompeii: The Garden of the "House of the Ship Europa"* och *"The Garden of Hercules at Pompeii" (II.viii.6): The Discovery of a Commercial Flower Garden* av Wilhelmina F. Jashemski. De två källorna redogör för resultaten av två utgrävningar i Pompeji under 1970-talet. Utgrävningar i Pompeji har skapat en förståelse av romarrikets trädgårdar och odlingsmetoder i praktiken. Fynd av planteringskrukor gjordes under utgrävningarna och deras användningsområden kunde konstateras. Resultaten både bekräftar och avfärdar dåtidens litteratur skriven av sin tids experter.

En bra källa till förståelse kring användningen av blomkrukor och statusen de representerade var boken *Svensk trädgårdshistoria förhistoria och medeltid* av Anna Andreasson Sjögren, Jens Heimdahl och Matti Wiking Leino.

För datering av sekelskiftets fotografier där inget datum anges, används databaser som *Lars Erikssons Fotografregistret*. Ett register över de verksamma fotograferna och ateljéerna i Sverige mellan 1839 och 1920. Jag tar även hjälp av böcker om de olika stämplarna som finns på keramik. Stämplarna är ett säkert sätt att placera krukorna i en specifik tidsperiod. Flera av de större producenterna av keramik från sekelskiftet 1900 har dokumentation kring stämplarnas utseende och perioden de användes. Genom att jämföra stämplarna som dyker upp under arbetets gång med den dokumentation som finns, kan man med säkerhet datera krukor.

Bildanalys

Bildanalyserna av fotografier från sekelskiftet genomförs för att hitta motiv där man kan se planteringskrukor. För fotografier på blomkrukor och interiör används digitala arkiv som är allmänt tillgängliga, *Digitalt Museum*, *Kringla*, *Sörmlands museums samlingar* och *the British Museum collection*. Att ta med sökord som *Jardiniere* hjälper mig i sökandet. *Jardiniere* direkt översatt till svenska är planteringskruka. Det svenska ordet *jardinjär* förklaras som en skål eller mindre bord för rumsväxter eller blomsterarrangemang (*Svensk Ordbok* 1). Det franska ordet används för att utöka chanserna att hitta blomkrukor i de digitala arkiven.

En väldokumenterad och undersökt föremålskategori är kläder, inom vilket jag är någorlunda påläst. Med hjälp av de kläder som folk bär i fotografier kan jag med större säkerhet datera fotografierna.

Resultat

Resultatet av undersökningen delas upp i de tre tidigare specificerade tidsperioderna, forntiden till 1000 e.v.t, medeltiden/renässansen 1300–1500-talet och sekelskiftet 1900. Undersökningen systematiseras ytterligare genom att separera de olika planteringskrukorna efter grundform och region. Den samlade informationen redovisas genom en sammanställning av de olika siluetterna och dekorationerna. Sammanställningen ska användas för att visa de potentiella likheter och olikheter som kommit fram. I slutet jämförs krukor från de utvalda tidsperioderna för att tydliggöra de skillnader och likheter som finns i krukornas utformning. På sida 34 finns en förklaring av ord kopplade till keramik och konst som står kursivt i texten.

Forntiden till 1000 e.v.t

Vid utgrävningar i Egypten har arkeologer funnit en kruka från 1550 f.v.t (Wodzińska 2019, s. 93–94). Det visar att det runt medelhavet fanns tidig tillverkning av planteringskrukor.

Birch, Samuel (1858) beskriver att krukorna hade en viktig plats i romarnas liv. Med hjälp av krukorna kunde de som inte hade tillgång till en trädgård skapa en artificiell trädgård i fönstret. Under festivalen tillägnad Adonis odlade man växter på taket. Dessa struntade man i att vattna, vilket ledde till att de dog. Man hade sedan ett ceremoniellt begravningsståg till havet där man slängde i krukorna (Birch 1858, s. 231).

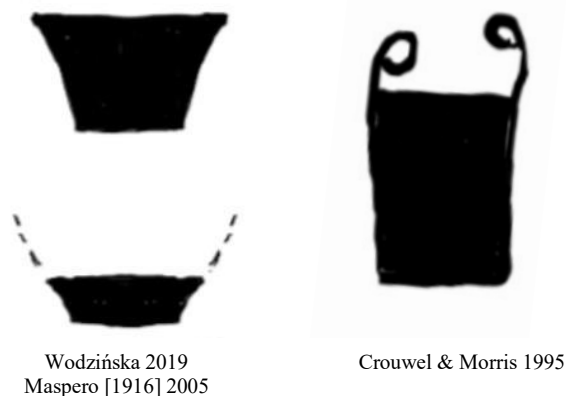
Från forntiden finns det fynd av 3 olika distinkt formade krukor från medelhavsområdet. Dessa beskrivs nedan som den Stympade konen, T-formade och trattformade.

Den stympade konen

Från 3150 – 60 f.v.t Egypten och Minoiska riket

Krukor med formen av en stympad kon, en oglaserad kropp och ett centralt hål i botten har hittats vid en arkeologisk utgrävning i Egypten och återgiven på en illustration funnen i lindningen runt en mumie. Storleken på planteringskrukorna i källmaterialet är relativt små, ca 9 cm i diameter i botten (Wodzińska 2019, s. 93–94; Maspero [1916] 2005, s. 313–321 s. 21).

Den minoiska kulturen var den högkultur som fanns på Kreta under bronsåldern. Minoerna byggde redan innan 1900 f.v.t palats och villor. Mellan 1900–1650 f.v.t producerades kamareskeramik, keramik hade en svart bas och dekorerades med abstrakta mönster i färgerna gult orange, rött och vitt. Från 1700 e.v.t producerades keramik med floral och marin dekor. En karakteristisk minoisk produkt var prydnadsföremål av egyptisk fajans (*Nationalencyklopedin* 5; *Nationalencyklopedin* 6). På ett minoiskt keramiskt föremål användes målad dekor i form av planteringskrukor eller vaser med samma grundform. De potentiella planteringskrukorna dekorerades med vertikala och lodräta linjer. Planteringskrukorna är av en och samma modell, en stympad kon med två handtag. Sidorna dekorerades med tre vågräta ränder med lodräta ränder i mellanrummet. Deras utseende liknar deras rhyton, de samtida dryckeskärlen. På en dekorerad kopp kan man se ett hörn av ett kärl i vilket det växer en planta, det är troligtvis en planteringskruka. Denna planteringskruka har en annan form. Det enda man kan se är övre kanten med ett handtag som böjer sig nedåt (Crouwel & Morris 1995, s. 175–177).

Figur 1. Den stympade konen (Wännerdahl 2023)

Renritade siluetter av krukor från Wodzińska 2019; Maspero [1916] 2005; Crouwel & Morris 1995.

Den T - formade

300 – talet f.v.t Olynthus

En dekorativ planteringskruka hittades i den minoiska staden Olynthus. Planteringskrukan har en speciell form som endast hittats i denna stad. Planteringskrukan beskrivs som liten och ornamental. Jag ser att den bästa beskrivning är siluetten påminner om ett rundat brett T.

Planteringskrukan har ett bredare band på botten, och ett tunnare utåtriktat band på övre kanten. I minoisk kultur användes planteringskrukor för att odla växter i fönster och ljusbrunnar (Thompson 1937, s. 48–49).

En blomkruka med liknade form hittades i Minos palats. Formen skulle kunna jämföras med en svamp. Sidorna av blomkrukan dekorerades med två målade band vid den övre kanten (Evans 1930 s. 278).

Thompson 1937

Figur 2. Den T-formade krukan (Wännerdahl 2023)

Renritad siluett av den minoiska krukan från Thompson 1937.

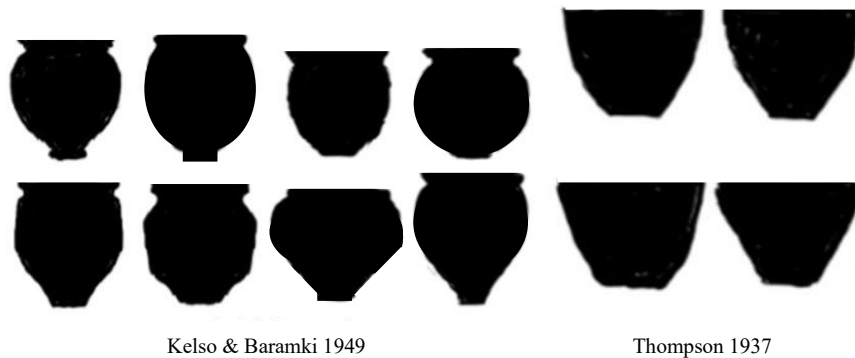
Trattformade 15 f.v.t - 100 e.v.t

Planteringskrukorna i det här avsnittet har jag gett samlingsnamnet trattformade. Från tidiga romarriket kommer omvänt päronformade planteringskrukor med centrala hål i botten. På planteringskrukornas kropp ser man tydliga ränder efter drejning. De är relativt ornamentala på den övre kanten där krukmakaren har valt olika sorters band. En del av krukorna står på en smal bas då de skulle grävas ner i marken medan andra hade en bredare bas (Kelso & Baramki 1949, s. 31, Plate 25).

Liknande kruka som de ovannämnda. Omvänt päronformad med en utåtböjd trattformad fot och ett utåtsluttande band på den övre kanten. Tydligt drejad med linjer på utsidan (Pritchard 1952, Plate 47).

Ur trädgården från ett vinterpalats i Jeriko fann man nedgrävda planteringskrukor. Dessa krukor var rundade med en bred mynning med utåtsluttande band och en smal fot. De hade hål i botten och längs med undersidan av krukans väggar fanns flera hål (Yellin & Gunneweg 1989, s. 85, Plate 11).

Omvänt päronformade krukor daterade till 79 e.v.t från utbrottet i Pompeji. Som de andra har dessa en smal trattformad fot med ett centralt hål och flera hål på nedre delen av krukans vägg. Några är symmetriska och några är asymmetriska, dessa är tydligt handdrejade då man kan se de karakteristiska linjerna på krukans sidor. Man återanvände trasig keramik i trädgården, en kruka för förvaring blev en planteringskruka genom att botten slagits sönder (Jashemski 1974, s. 401, Plate 81, 1979, s. 406, Plate 58).

Figur 3. Utformning av trattformade krukor (Wännerdahl 2023)

Renritade siluetter föreställande krukor från Kelso & Baramki 1949; Thompson 1937

Från Hephaistos tempel hittades planteringskrukor från tiden mellan 68 - 100 e.v.t. De var formade som en rundare variant av den egyptiska planteringskrukan, blandad med den romerska tratten. Dessa grävdes ner i jorden med planter i sig (Thompson 1937, s. 85, 91).

De ornamenterade
312 – 63 f.v.t.

Ornamenterade planteringskrukor fanns tidigare, men de som tas med i den här kategorin är de med mer komplicerade ornament.

På en relief från Bysans kan man se ett motiv bestående av liljor som växer ur en planteringskruka. Planteringskrukan är väldigt ornamental, på övre kanten syns ett tjockt och brett band med dekorativa kulor. Kanten följs av en smalare hals, som vidgas till en rundad utstående midja som avslutas med ett smalare parti, som leder till en bredare fot (Benisi & Zarezadeh 2019, s. 235).

Benisi & Zarezadeh 2019

Figur 4. Den ornamenterade (Wännerdahl 2023)

Siluetten av en bysantinsk kruka från Benisi & Zarezadeh 2019.

I det minoiska riket använde man sig av blomkrukor med flera olika former. De har ett hål i botten på samma sätt som dagens blomkrukor. Det fanns flera trattformade med en bredare bas så att de kunde stå av sig själva. Sidorna dekorerades med botaniska motiv, ränder och band (Evans 1930 s. 277–279).

Sverige under forntiden

Svenskar hade under forntiden kontakt med det romerska riket och tog med sig influenser hem till Sverige. Under den senare forntiden skedde flera förändringar i de svenska trädgårdarna. Frukträdsodlingen ökade, äpplen, fläder och importerade frukter som mullbär, persika och vindruvor dyker upp i slutet av forntiden. Det finns indikationer för existensen av svenska lustträdgårdar under 1000-talet. Påfåglar, som i sydligare delar av Europa hållits i lustträdgårdar, finns avbildade på runstenar i Mälardalen (Andreasson Sjögren et al. s.36, s. 44).

Senare medeltiden/renässansen 1300–1500-talet

De äldsta glaserade planteringskrukorna funna i Sverige är från 1580 e.v.t. (Sörmlands museums samlingar 3; Sörmlands museums samlingar 2; Sörmlands museums samlingar 1) vilket är samtida med medeltida illustrationer från England (*Hours of Joanna I of Castile*).

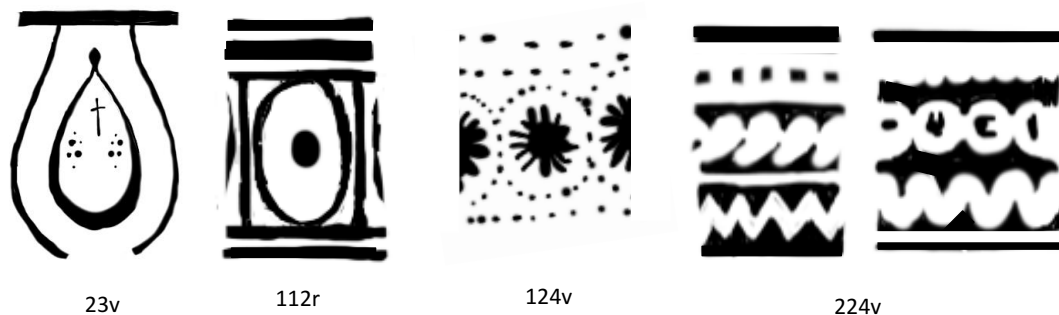
Den glaserade planteringskrukan med influenser från Asien

Europas handel med Kina startade först på 1500-talet. Portugiserna och holländarna tog med sig porslin från Kina och började sedan beställa porslin efter egen design. 1577 hade Filip II av Portugal flera hundra porslinspjäser i sin ägo. Keramiken var dyr och det var främst adeln, rika köpmän och kungahus som hade råd med det importerade porslinet. Keramiken hade oftast en bruten vit bas med dekoration av blåa illustrationer. Modevågen för kinesiskt porslin spreds i Europa under 1700-talet och ett svenskt ostindiskt kompani startades 1731 (Gremner & Gremner 2011, s. 80–85).

Redan på slutet av 1400-talet producerade man krukor som tydligt inspirerats av de asiatiska i det ottomanska riket. På kakel från 1500-talet kan man se tulpaner avbildade i en blå kruka i formen av en stympad kon. Övre kanten har ett mjukt uddkant och på sidan av krukans finns ett vitt band som på nedre delen är sågtandad (Hobhouse 2019, s. 90).

Den portugisiska handeln med Kina stoppades tillfälligt efter portugisiska aggressioner under 1500-talet. Det var inte bara handeln som stoppades utan det utfärdades även mandat som förbjöd de utländska demonerna, storögda män med skägg. Portugiserna började då hålla tillfälliga marknader på öar längst med kusten för att kringgå mandatet. Genom att skydda kusten från pirater och smugglare lyftes mandatet. Portugiserna gavs tillåtelse att arrendera kuststaden Macau mot en årlig avgift. Staden användes som ett centrum för handel av alla

nationer. Mellan 1500-talet och 1600-talet beställde de portugisiska kungarna keramik på Ostindiska kompaniets alla resor till Kina (Beurdeley, Michel 1962, s. 69 - 72).

Figur 5. Dekor på antingen vaser eller blomkrukor (Wännerdahl 2023)

Blomkrukor från *Hours of Joanna I of Castile* som skrevs och illustrerades under 1500-talet. Dekoren målade i blått och rött på en vit bakgrund. Från vänster till höger, sida: 23v, 112r, 124v och 224v. arbetet kallas dessa för blomkrukor, men det är svårt att särskilja vaser från blomkrukorna i boken. För klassificering som möjliga blomkrukor har en jämförelse gjorts med en bild i samma bok föreställande en nejlika planterad i en korg. För jämförelse se bilaga s. 2.

Man kan se fler former på planteringskrukor i Asien. Fyrkantiga, oktagonala, blomformade, höga, låga och med eller utan fötter. Under medeltiden fanns det glaserade planteringskrukor i Asien med olika färger och mönster. Dessa kunde vara enfärgade eller målade i flera färger, tex. grön, lila, blå och svart (*Flower-pot 1; Flower-pot 2; Flower-pot 3; Flower-pot 4; Flower-pot 5; Flower-pot 6; Flower-pot 7; Flower-pot-stand*). Den som kom att intressera européerna var den vitglaserade keramiken med blå dekoration.

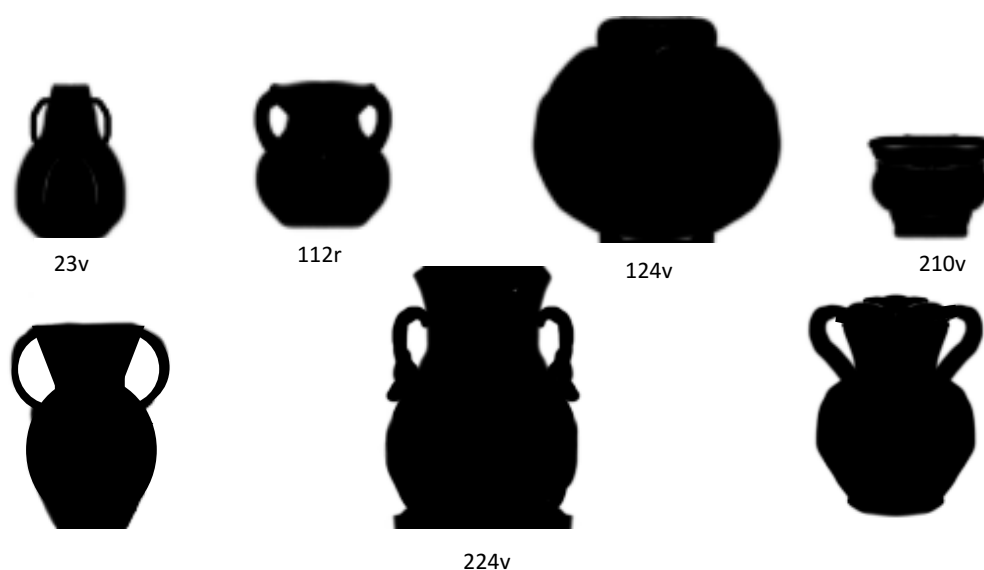
Majolika var en spansk-morisk tennglaserad *fajans* från Mallorca som började exporteras under 1300 – 1400-talen. Denna keramik var av lergods med en grund av vit färg och färgglad *dekor*. Konstnärerna som tillverkade majolika kom att anställas i högreståndsmiljöer (Herlitz-Gezelius 1989, s. 55).

Som reaktion till det blåvita porslinets popularitet gjorde flera europeiska fajanstillverkare försök att producera eget porslin. Dessa försök misslyckades under renässansen. Man fick då nöja sig med keramik som efterliknade det kinesiska porslinet (Gyllensvärd 1961, s. 7).

Det medeltida manuskriptet *the 'Hours of Joanna I of Castile'* är fylld av rikt illustrerade sidor, det finns ingen sida utan någon form av utsmyckning. Flera sidor är fyllda av blommor, antingen löst spridda på sidan eller placerade i olika kärl. De kärl man möter i manuskriptet är glas- och keramikvaser och vitglaserade planteringskrukor med blå och röd dekor.

I manuskriptet avbildas planteringskrukorna på fönsterkarmar. Att planteringskrukorna placerades i fönstren är något tidstypiskt även i Sverige, för att skydda växter som inte var härdiga i ägarens klimat (Andreasson Sjögren et al. 2021, s. 92).

Under 1500 talet fanns en välkänd keramik, fransmannen Bernad Palissy. Palissy skapade keramik med högreliefer med motiv från naturen (Herlitz-Gezelius 1989, s. 59).

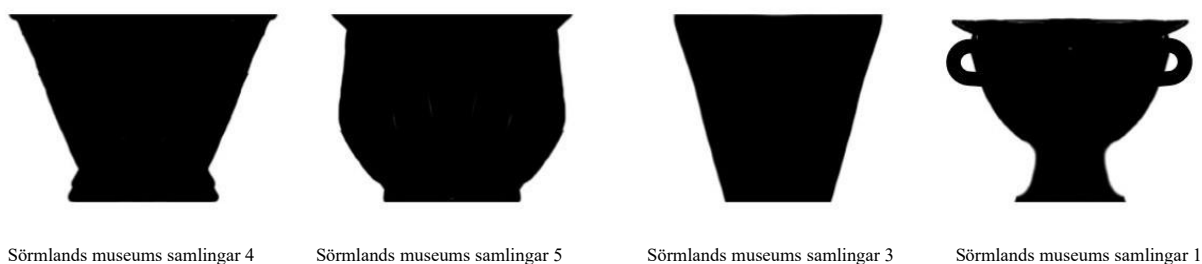
Figur 6. Siluetter av antingen vaser eller blomkrukor (Wännerdahl 2023)

Blomkrukor från *Hours of Joanna I of Castile* som skrevs och illustrerades under 1500-talet. Från övre vänstra hörnet till nedre högra hörnet, från sidorna: 23v, 112r, 124v 210v och 224v. Den vita keramiken kan vara majolika eller importerade från Asien. på s. 2 i bilagan finns originalen som siluetterna baseras på.

De svenska planteringskrukorna

Förståelsen av de svenska medeltida trädgårdarna är i nutid bristfällig. Utgrävningar sker sporadiskt i samband med exploatering, i huvudsak inom storstäderna. Det är inte förrän i slutet av 1400-talet som större förståelse går att finna. Information om odling går att få från brev, lagar och böcker från samtiden. I en bok från 1500-talet nämns det att vissa växter behöver förkultiveras inomhus i olika kärl (Andreasson Sjögren et al. 2021, s. 91–92). Från tidigt 1500-tal finns ett bevarat brev där biskop Brask ber om att få vad som antas vara den populära trädgårdsnejlika eller kryddnejlika. Kryddnejlika importerades till Europa under den tiden och kunde inte odlas på friland. Detta skapade ett behov av att odla kryddnejlika i planteringskrukor. Även Trädgårdsnejlika odlades i krukor då de ansågs väldigt

fina. Tidens planteringskrukor var påkostade och placerades i byggnadernas fönster. I *Svensk trädgårdshistoria förhistoria och medeltid* (ibid. s 92) finns en bild ur en fransk handskrift från 1460. På vänster sida av bilden kan man se en planteringskruka fylld av nejlikor med växtstöd. Planteringskrukan har den karakteristiska vita glasyr som tillhör fajanskrukorna. På den vita bakgrunden syns det blåa dekorativa detaljer. Formen är rund med tre band på övre, mitten och undre delen av planteringskrukan. Mellan banden finns vertikala ränder i blått. Foten är uddkantad och på vänstra sidan skymtar ett handtag. I mitten av bilden syns en till planteringskruka fylld med ett formklippt träd. Krukan har formen av en kort cylinder som stöds av en smalare midja och en bred fot. På cylindern kan man se ett slingrande botaniskt motiv i blått (ibid. s. 91–92).

Figur 7. Renritade svenska siluetter från 1580 (Wännerdahl 2023)

Detaljer från fotografierna: Sörmlands museums samlingar 4, Sörmlands museums samlingar 5, Sörmlands museums samlingar 3, Sörmlands museums samlingar 1.

I Sverige har man gjort fynd av planteringskrukor daterade mellan 1580 - 1590. (Sörmlands museums samlingar Sörmlands museums samlingar 1; Sörmlands museums samlingar 4; Sörmlands museums samlingar 2; Sörmlands museums samlingar 3; Sörmlands museums samlingar 5). De enklare av dessa planteringskrukor var oglaserade medan två modeller funna i Nyköpingshus i Södermanland hade en mossgrön glasyr. Den ena planteringskrukan är terrakottafärgad med en fyrkantig form på den övre delen som övergår till en rund form på nedre delen. Den gröna glasyren är på insidan av planteringskrukan och utsidan dekoreras med *tummade* girlanger som finns renritad i bild 4. Den andra glaserade modellen, som går att se på högra sidan av figur 7, är formad som en skål stående på en fot. På sidan av planteringskrukan syns repformade handtag och i mitten en vapensköld i relief. Foten dekoreras på nedre delen med vertikala ränder i relief och två horisontala repformade band.

Det har även kommit fram oglaserade planteringskrukor i enklare utformning. Som även de finns med i figur 7. De är tydligt drejade med dekor av tummade band, ränder och vågmönster. En har formen av en stympad kon stående på en fot. Det finns även en rundad planteringskruka i orange lera med rester av ett handtag. För att få en uppfattning av hur handtagen kan ha varit utformade kan man vända sig till målningar som Dou, Gerards målning *Alte Frau am Fenster, Blumen giessend* som går att se på s. 3 i bilagan (Sörmlands museums samlingar Sörmlands museums samlingar 5; Kunsthistorisches Museum Wien).

Sörmlands museums samlingar 4

Sörmlands museums samlingar 5

Sörmlands museums samlingar 3

Sörmlands museums samlingar 1

Figur 8. Renritade svenska dekorer från 1580 (Wännerdahl 2023)

Detaljer från fotografierna: Sörmlands museums samlingar 4, Sörmlands museums samlingar 5, Sörmlands museums samlingar 3, Sörmlands museums samlingar 1.

Sekelskiftet 1900

Under sekelskiftet 1900 var det populärt att ha krukväxter inne, vilket man kan se på de undersökta fotografierna. Populariteten bekräftas då det vid sekelskiftet var en viktig sak att ha växter i sin bostad (Dahlbäck-Lutteman 1985, s. 96). I ett flertal porträttbilder sitter subjektet omgiven av stora växter i enkla blomkrukor.

Vid analys av fotografier från sekelskiftet har planteringskrukorna delats upp i tre olika grundformer. Grundformerna går att se på figur 9 och 10. Det finns de mjuka, som oftast har en smalare botten, som utvidgas till en rundad form och avslutas antingen direkt eller med olika sorters band. Sen finns de raka, planteringskrukor med en rak profil som kan brytas med en skarp vändning inåt. Den konformade planteringskrukan finns i högst antal. Profilen kan i vissa fall vara mer mjuka med utsvängda övre kanter. I arbetet har även en mer timglasformad planteringskruka placerats i denna kategori då formen snarare är två stympade koner som möts i mitten. Den går att se längst åt höger i figur 9. De flesta av fotografierna är svartvita och det går endast att se blomkrukornas *valörer*.

Kalmar läns museum 2

Örebro läns museum 2

Länsmuseet Gävleborg 1 *Upsala-Ekeby keramik*

Örebro läns museum 1

från 1890-talet

Figur 9. Siluetter av sekelskiftets planteringskrukor, raka på vänster sida och konformade på höger sida (Wännerdahl 2023)

Siluetter tagna från fotografierna: Kalmar läns museum 2, Örebro läns museum 2, Länsmuseet Gävleborg 1, *Upsala-Ekeby keramik från 1890-talet* & Örebro läns museum 1. I bilagan på s. 6 går det att se de fotografier som siluetterna baserats på.

Den stympade konen har samma identifierande drag som dagens terracottakrukor med samma grundform. Det som står ut när man jämför dessa med varandra, är att de från sekelskiftet 1900 upplevs som nättare. Upplevelsen baseras på att banden på den övre kanten är tunnare eller helt frånvarande (Örebro läns museum 6; Norrbottens Allehanda; Örebro läns museum 5).

Ett flertal fotografier visade att man täckte sina enkla planteringskrukor, i de studerade fallen formade som stympade koner. Materialet som man täckte med verkar ha bestått av plisserat papper (Länsmuseet Gävleborg 2; Upplandsmuseet 1; Upplandsmuseet 3).

Då fotografierna är svartvita och inget kvarvarat exemplar har hittats under undersökningen, går det inte att säga mer om färgen på pappret än att det var ljusare färgskalor. Den här typen av maskering dyker upp i ateljéfotografier, få undantag finns där man kan se dom i hemmiljöer. På andra bilder kan man se den enkla planteringskrukan i formen av en stympad kon användas som innerkruka och sticka upp över kanten på olika ytterkrukor.

I ett flertal porträttbilder sitter subjektet omgiven av stora växter i enkla blomkrukor.

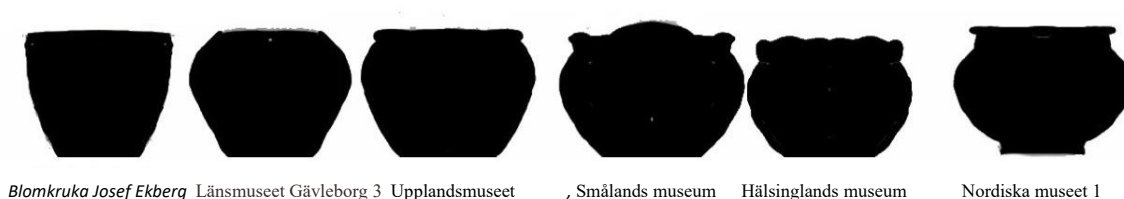
Under sekelskiftet 1900 inspirerades man av Asien, framför allt Japan och Kina (Gyllensvärd 1861, s. 7). Japanska träsnitt med sin naturavbildning var en av de stora influenserna.

Man hade tidigare haft svårt för odekorerade tomrum. Det nya influenserna förde med sig att man vågade sig på att använda sig av odekorerade områden för att skapa en spänningsfull bild. De nya influenserna ledde till en ny konststil som i centrum hade som mål att sprida skönhet till alla, kallad *Art Nouveau* (Dimdal 2016, s. 14–15).

De asiatiska influenserna rotades i de kinesiska traditionerna. Under 1800-talet var kinesisk keramik det finaste man kunde samla på (Dimdal, s.15).

Jugendstilen slog sig in i keramikens värld i början av 1900-talet. Medan *Rörstrand*, en fabrik med anor från 1700-talet, och *Gustavsberg* dominerade tillverkningen av keramik, så tog sig nya fabriker in på marknaden. Mindre fabriker i Sverige tillverkade bruksgods i tidens anda. Tidigare fanns en stor lokal tillverkning av brukskeramik i Iergods, så kallad *allmogekeramik* med lång historia, en del av dessa höll sig kvar (Linder, Norrman, Nyström & Tegner 2008, s. 14).

Planteringskrukorna i jugendstil fick konkurrera med växterna för att visa upp planteringskrukorna som prydnadsföremål utanför deras användningsområde (Dahlbäck-Lutteman 1985, s. 97). De krukorna i jugendstil som gick att se i fotografier från sekelskiftet 1900 var alla ytterkrukor/ytterfoder.

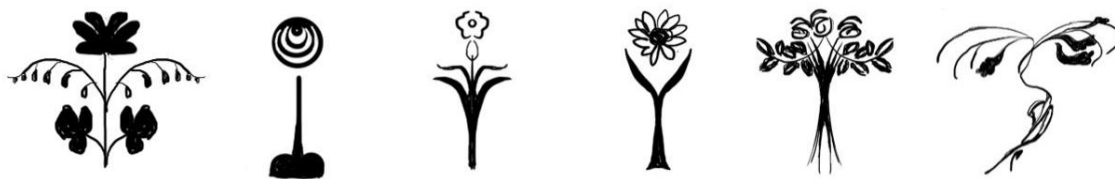
Figur 10. Siluetter av sekelskiftets planteringskrukor, rundade (Wännerdahl 2023)

Siluetter tagna från fotografierna: *Blomkruka Josef Ekberg*, Länsmuseet Gävleborg 3, Upplandsmuseet 2, Smålands museum, Hälsinglands museum & Nordiska museet 1.

Gefle porslinsfabrik

En annan tillverkare av keramik var *Gefle porslinsfabrik* som startade 1910 och stängde ner verksamheten 1979. När anställning av arbetare till porslinsfabriken påbörjades år 1909 åkte fabriksledningen till Stockholm för att diskutera anställning med potentiella arbetare. Som en skänk från ovan var det samma år en stor strejk som ledde till att flera arbetare från Rörstrand fick lämna sina jobb. Det var svårt för strejkledarna att skaffa jobb men de välkomnades med öppna armar till Gefle porslinsfabrik. På porslinsfabriken mellan 1910 och 1930 tillverkade man 23 olika modeller av blomkrukor och dessa hade 21 namngivna dekorer (Holm & Gyllenhammar 2008, s. 57, 94).

Jugendstilen även kallad Art Nouveau, är en stil där fokus läggs på organiska former, böljande linjer och botaniska motiv. På figur 11 finns en sammanställning av den jugenddekor som pryder några av planteringskrukorna som kommit fram under bildanalyser. Planteringskrukorna är daterade mellan 1909 och 1920. Utseendet varierar mellan stiliserade och mer intrikata blommor. Längst till höger i figur 11 finns ett praktexempel på jugendstilens böljande linjer.

Örebro läns museum 3 Västergötlands museum 2 Nordiska museet 2 Västergötlands museum 3 Upplandsmuseet 4 Västergötlands museum 1

Figur 11. Jugenddekor från 1909–1920 (Wännerdahl 2023)

Renritade detaljer från fotografierna: Örebro läns museum 3, Västergötlands museum 2, Nordiska museet 2, Västergötlands museum 3, Upplandsmuseet 4 och Västergötlands museum 1.

Gustavsberg

Wilhelm Kåge på Gustavsberg formgav på 1920-talet en vit planteringskruka med blå dekor. Övre tredjedelen är formad som en stympad kon och den undre delen är rund. De olika formerna separeras av ett band i relief. Övre kanten pryds av ett blått band, den övre tredjedelen har ett band av stiliserade blommor med stora mellanrum. Den runda delen har stiliserade blad som bildar ett vertikalt sicksackmönster (Arvidsson 2007, s. 150).

Mellan 1910 och 1914 påbörjades produktionen av två vita planteringskrukor på Gustavsberg. Den ena hade kantiga sidor, ett band på övre kanten och ett dekorativt band med vågmönster mot mitten. Kroppen avslutas med ett band och fötter i varje hörn av krukans. Mellan det dekorativa och det undre bandet dekoreras kroppen med vertikala linjer. Den andra krukans

formad som en stympad kon. Övre kanten har en bård av löv och prins Eugens märke som sticker upp över den övre kanten. Den nedre tredjedelen startar med ett tunt band med prickar följt av vertikala linjer med en bladform på toppen och prickar mellan linjerna på nedre delen (Dahlbäck-Lutteman 1985, s. 96).

Ett av mönstren som pryder en planteringskruka från Gustavsberg är ett stiliserad tistelmotiv i högre relief (Arvidsson 2007, s. 182).

Denna kan jämföras med den skira planteringskrukan som Alf Wallander kom att formge för Rörstrand. Med en rund form som avslutas med en smalare hals i övre kanten i en skir vit färg. Den dekorerar med en målad realistisk tistel i högre relief vilket kom att bli början på den egna jugendstilen som uppkom på Rörstrand (Dimdal 2016, s. 306 - 307).

Gunnar Wennerberg på Gustavsberg designade en blålila ytterkruka med fyra lökformade fötter, ur vilket liljor i relief växer. Dessa skapar en rund form med utskurna hål på övre halvan som endast lämnar liljans blad kvar. Denna ytterkruka producerades 1898 (Nyström 2003, s. 87).

1899 påbörjades på Gustavsberg produktion av en ljusblå planteringskruka i *jasper* med vita liljekonvaljer i relief, med tillhörande fat. Designad av Wennerberg i jugendstil (Arvidsson 2007, s. 113).

En av krukorna som Gustavsberg producerade mellan 1923 och 1943 var en planteringskruka med en mer unik form. Den hade ett repformat blått band på den övre kanten. En vit bullig kropp, med en midja dekorerad med sparsamma florala motiv och en liten enkel fot som avslutas med ett blått band (Holm & Gyllenhammar 2008, s.15).

Rörstrand

Mellan 1895 och 1910 arbetade Alf Wallander som konstnär på Rörstrand.

Hans anställning var ett försök att tillmötesgå de nya önskemålen om skönare design.

Han anses ha varit en vägvisare i den konstnärliga processen på Rörstrand. Med sin breda konstnärliga bakgrund spred han sin tolkning av jugendstilen. En av hans kontributioner som i sig frångår jugendstilens ideal var en ytterkruka i kinesisk stil. Ytterkrukan dekorerar med en bred bård på den övre kanten med tuppar i grön-blått och gult på en mörkblå bakgrund och gul färg på resten av ytterkrukans kropp. G. J. Asplund jobbade vid Rörstrand mellan 1890 och 1920. Under sin tid på Rörstrand designade han en ytterkruka på en pelare. Ytterkrukan är formad som en näckrosblomma och pelaren har näckrosblad slingrande uppåt. Detta är en tydlig jugenddesign (Herlitz-Gezelius 1989, s. 87–90).

Från Rörstrand, med produktionsstart 1917 hittas en vit planteringskruka. Denna pryds av ett band på övre kanten, vid undre tredjedelen rundas den av för att sedan möta en fot som speglar rundningen. Foten avslutas med ett fyrkantigt band. Blåa målade ränder, prickar och stiliserade blommor pryder planteringskrukans sidor (Dahlbäck-Lutteman 1985, s. 97).

En stil som i början av 1900-talet startade som en motreaktion mot jugendstilen var *kontrajugend* som med geometriska enkla former, sparsmakad dekor och återgång till formen

av en stympad kon skapade ett enklare uttryck. De enklare planteringskrukorna lät växterna komma mer i fokus (Dahlbäck-Lutteman 1985, s.97).

Funktionalismen även kallad *funkisen* tar sin start i slutet av sekelskiftet 1900 och skulle i omvärlden kallas *Swedish modern*. Funkisen tog bort element som inte var viktiga för föremålets funktionalitet. Detta ledde till keramik med enkla former och sparsmakad dekoration (Nyström s. 198–199). Tre blomkrukor som uppfyller kraven för funktionalismen finns i fotografiet Läns museet Gävleborg 1. En har ett brett band på övre kanten som dekorerats med trekanter, samt ett band på mitten av kroppen som övergår i en nedre halva i en mörkare färg. De andra har en stilren trappform längst sidorna av blomkrukorna, med en stympad kon som grundform. Den ena är enfärgad, medan den andra ser ut att ha en grundfärg av svart med smala vita ränder längst undersidan av trappstegen (Läns museet Gävleborg 1).

På flera bilder dyker en vitglaserad blomkruka upp. Formen på blomkrukan är en hög och smal stympad kon. Man ser dekorationer i form av volanger i ett spiralmönster på sidorna av kroppen och ett högt och stort handtag som liknar ett snurrat band. Blomkrukan visas i ett fotografi föreställande ett firande, fylld med vad som ser ut som tulpaner och i ett fotografi föreställande en handelsträdgård med blommande hyacinter (Läns museet Gävleborg 2; Örebro läns museum 4).

På samma bild som krukorna med tulpaner finns en smal liten blomkruka med formen av en stympad kon i vilket det växer en blommande hyacint (Läns museet Gävleborg 2).

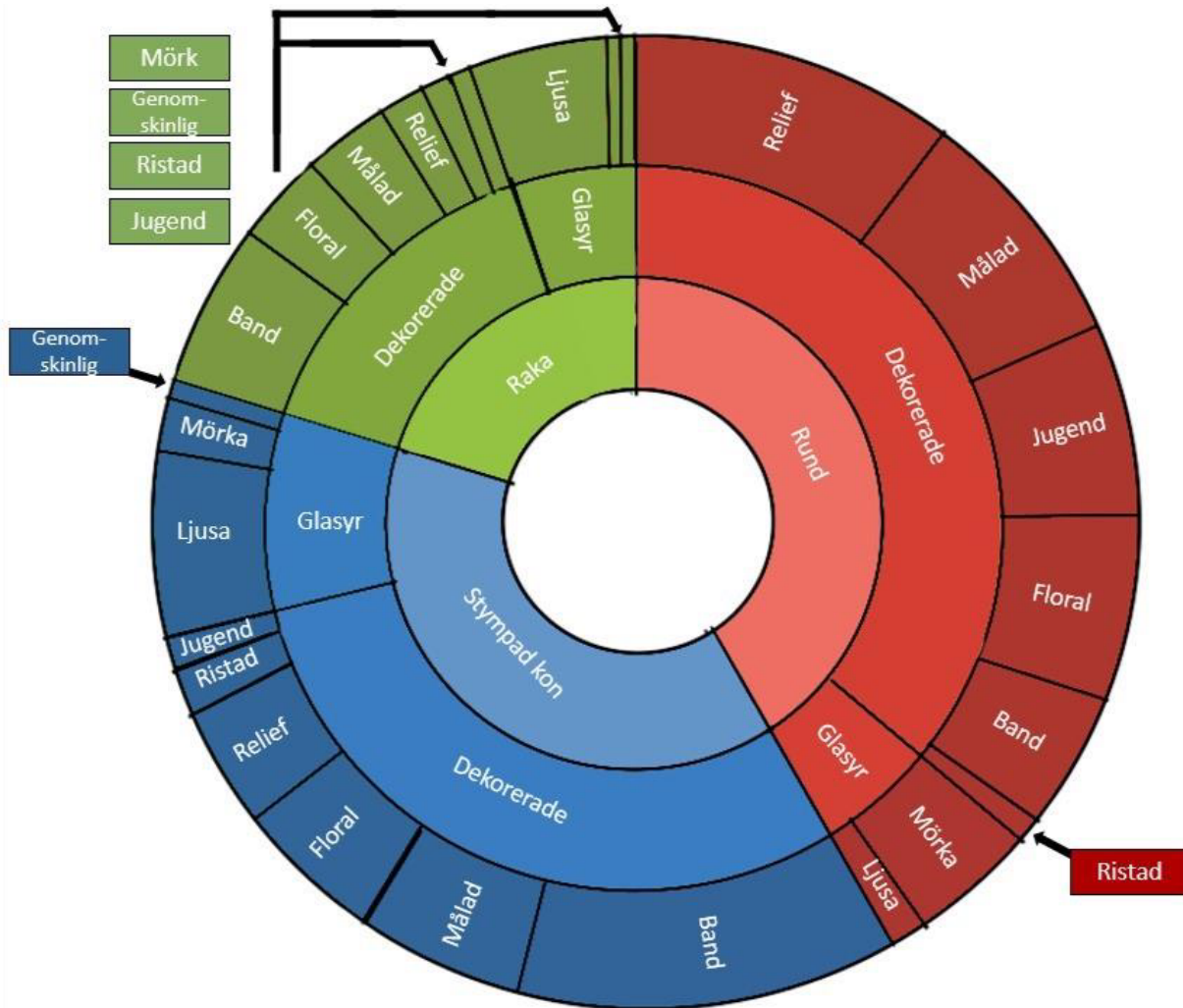
Fyra blomkrukor dekorerades med band och mönster gjorda av små sten- och keramikskärvor som applicerats ovanpå färgad och genomskinlig glasyr (Skansen 1.; Skansen 2; Skansen 3.; Skansen 4).

De planteringskrukor som man ser i figur 13 är direkt jämförbara då de har samma grundform. När man ser krukorna uppställda i kronologisk ordning får man en klarare bild av hur planteringskrukorna skiftat i utseende. Den forntida krukorna som man kan se i vänstra delen av bilden har ett mjukt uttryck med den rundade formen på både kroppen och övre kantens band. Krukorna i mitten av bilden är från 1580 och ger ett stramare uttryck än den tidigare, trots att den här krukorna också har ett rundat band på övre kanten motarbetas det av de raka sidorna. Krukorna har dekorationer i form av ristade linjer och vågmönster samt ett tummat band på den nedre delen. Planteringskrukorna från sekelskiftet 1900 har en någorlunda rak sida och avslutas med ett band på övre kanten.

Med dessa kan man se ett ökat intresse av dekoration på enklare planteringskrukor 1580 men att det inte höll sig kvar till sekelskiftet 1900.

I figur 14 har sekelskiftets krukor grupperats under ett urval av de forntida krukorna för att kunna se den genomgående grundformen.

Utformning av sekelskiftets krukor

Figur 12. sammanställning av 104 planteringskrukor från sekelskiftet 1900, fördelade efter formgivning (Wännerdahl 2023)

Planteringskrukorna har delats upp i tre olika kategorier efter form. Därefter i dekorerade planteringskrukor och de som endast är glaserade. De glaserade separeras beroende på hur ljusa/mörka deras valörer är. Dekorationerna delas upp i sina beståndsdelar, enkla band på kanterna av planteringskrukorna, reliefer och målade mönster. Överlapp förekommer då krukor kan ha flera dekorativa element. En del av underlaget går att se i bilagan.

Figur 13. Bestående form (Wännerdahl 2023)

Konformade krukor från vänster till höger: forntiden, Medeltiden/renässansen och sekelskiftet 1900. Bearbetade bilder från: Maspero [1916] 2005; Sörmlands museums samlingar 4; Kalmar läns museum 1.

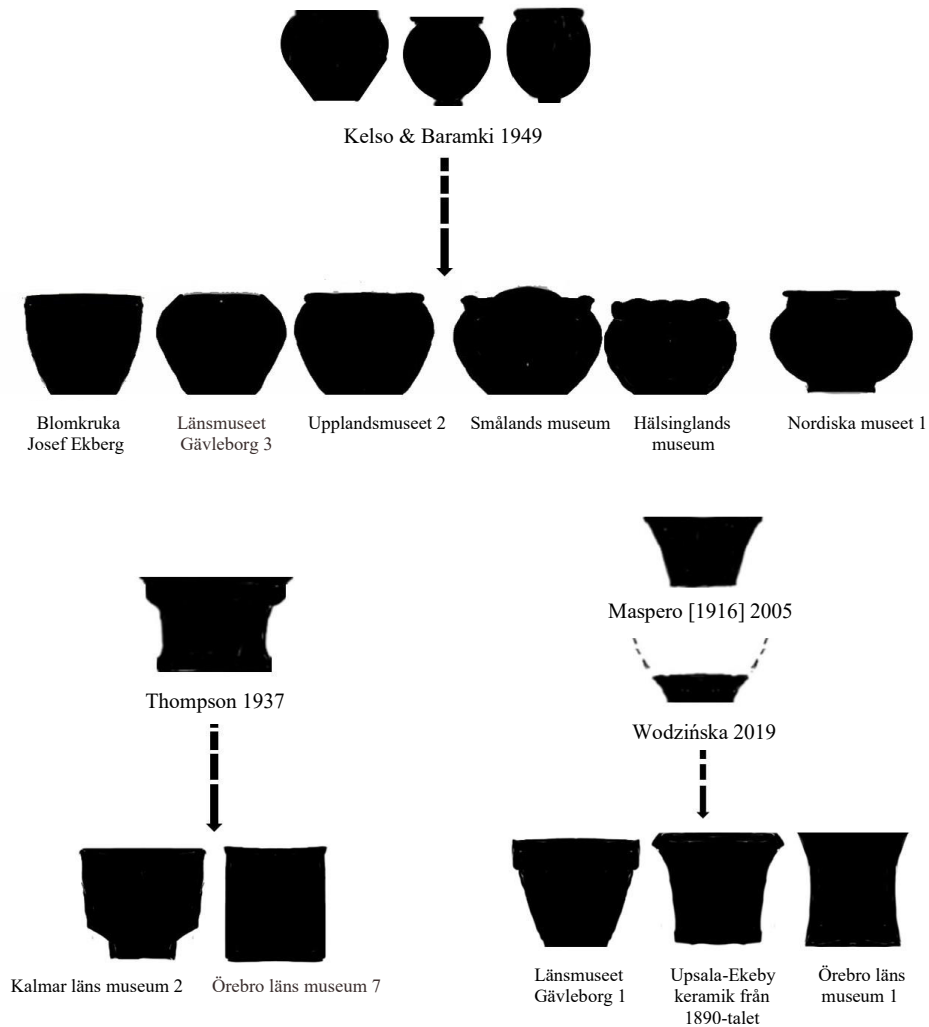

Bild 14. Grupperade krukor från forntiden och sekelskiftet 1900 (Wännerdahl 2023)

Sammanställning av sekelskiftets planteringskrukor uppdelade under den forntida kruka som är närmast i form. Kelso & Baramki 1949; Blomkruka Josef Ekberg; Länsmuseet Gävleborg 3; Upplandsmuseet 2; Smålands museum; Hälsinglands museum; Nordiska museet 1; Thompson 1937; Kalmar läns museum 2; Örebro läns museum 7; Maspero [1916] 2005; Wodzińska 2019; Länsmuseet Gävleborg 1; Upsala-Ekeby keramik från 1890-talet; Örebro läns museum 1.

Diskussion

Med mina undersökningsmetoder kunde jag få fram flera olika planteringskrukor som användes under forntiden. Källmaterialet från forntiden avgränsade undersökningen till medelhavet och är relativt begränsad men tas med då man får en tydlig bild av planteringskrukornas tidigaste utformningar. Romerska böcker och arkeologiska undersökningar av deras trädgårdar gav en klar bild av hur deras trädgårdar och de romerska influenserna kom att spridas till de nordliga länderna.

Som idag användes planteringskrukorna under forntiden både till växter ute och prydnadsväxter inne. De planteringskrukor som endast behövde vara funktionella formades troligtvis för att uppfylla funktionen utan några större avvikningar, i stället för att förmedla ett medvetet estetiskt uttryck.

Det var svårt att få en bredd i källmaterialet från tiden mellan 1300–1500-talet då jag inte hittade en större mängd litteratur. Det tog längre tid än jag föreställt mig att hitta information om keramik från den perioden. Det var inte förrän senare i arbetets gång som jag hittade mer information i böcker om konsthistoria. Om jag skulle utföra fortsatta studier kring ämnet skulle en större tid läggas på sondering i konsthistorisk litteratur. En fördjupad kunskap om medeltidens krukor skulle i sin tur gynna vidare forskning.

Trots den stora bredden på de asiatiska blomkrukornas utseende, så var det blåvita porslinet det som kom att exporteras till européerna under medeltiden och inspirerade till europeisk produktion av blåvit keramik (*Flower-pot 2; Flower-pot 3; Flower-pot 4; Gremner & Gremner 2011, s. 80–85*). Det kinesiska porslinets popularitet som startade under renässansen avtog aldrig och konstnärer fortsatte inspireras av den asiatiska keramiken (Herlitz-Gezelius 1989, s. 87–90; Gyllensvärd 1861, s. 7).

Ett roligt och drivande moment i undersökningen var att gå igenom och analysera fotografierna från sekelskiftet 1900. Att sondera i de olika digitala arkiven och att bläddra i litteraturen kändes som en skattjakt. Mina sökord kom från min förkunskap och gav mig ett försprång som var till stor hjälp under sonderingen. Bildanalyserna av fotografier och litteraturstudierna kring sekelskiftets keramik resulterade i en stor mängd information. Jag var till slut tvungen att avbryta analyserna av fotografier när underlaget blev stort nog att dra övergripande slutsatser om. Litteraturstudierna agerade som en bakgrundsförklaring till de modeströmningar som influerade tidens keramik.

Från sekelskiftet har det i undersökningen framkommit porträtt och interiörbilder med planteringskrukor synliga. I hemmiljöer ser man i majoriteten av fotografierna enkla planteringskrukor med stora växter. Dessa hem var oftast sparsamt inredda. I hemmiljöer med en större andel dekoration ser man en ökad användning av ytterkrukor och dekorativa blomkrukor. Formen av och dekorationen på blomkrukorna i dessa miljöer hade en större variation. De enklare blomkrukorna var formade som stympade koner och var oftast oglaserade. De mer dekorativa blomkrukorna var nästan alla i Art Nouveau stil med mjuka former och intrikata eller stiliserade florala motiv. Bilder av blomkrukor som de olika svenska keramikfabrikerna producerade visar att man även utformade stramare krukor.

De stramare krukorna var dekorerade och utformade i en geometrisk stil enligt *modernismens* estetik (Länsmuseet Gävleborg 1).

På enstaka fotografier är det planteringskrukan som står i fokus. Nya frågor framkom under arbetets gång. Går det att dra en slutsats kring hela samhällets planteringskrukor eller ger de endast en bild av den föredragna estetiken hos överklassen?

En trend som uppenbarades under arbetets gång var att man i flera fotografier gömde sina enkla krukor med vad som ser ut att vara papper. Pappret var enfärgat och plisserat.

Tyvärr lyckades jag inte hitta något bevarat exempel och kan därför inte dra slutsats om färgval. Men det är mycket möjligt att pappret var färgglatt. Det tillsammans med den stora produktionen av ytterkrukor tyder på att man inte ansåg de enklare som något fint att visa upp. Och att man vid mer officiella porträtt tagna i ateljéer inte ville ha med den dekorationslösa planteringskrukan.

Ett gemensamt problem uppstod i sonderingen efter planteringskrukor i litteratur rörande 1300–1500-talet och sekelskiftet 1900. vilket var att de flesta krukorna inte hade sina egna avsnitt utan hittades bara genom att bläddra igenom hela böckerna. Under undersökningen blev avsaknaden av separata kapitel och dedikerad litteratur ett tydligt problem som jag gärna skulle vilja se förändras i framtiden. Att synliggöra och samla informationen kring historiens krukor skulle göra informationen mer lättillgänglig för den intresserade.

Mina figurer och diagram används i undersökningen för att exemplifiera de olika tidernas blomkrukor och tillhörande dekoration. Presentationen av blomkrukorna visar bara deras siluetter och dekorationer vilket förvisso gör dom lättare att jämföra men skalar bort de mer subtila detaljerna som skiljer dom åt.

Vid jämförelse mellan utformningarna av de olika periodernas blomkrukor ser jag grundformer som dyker upp om och om igen. Detta kan bero på vart influenserna kommer ifrån eller att det finns ett antal arketyppiska former som återkommer gång på gång.

Planteringskrukorna grupperades efter ett antal grundformer. Grundformerna är konstanta, det mesta går att dela upp efter formerna från forntiden. Den stympade konen, den T – formade, och trattformade. Varför grundformerna bestod kan bero på att de har en bra balans eller visat sig optimala för sina ändamål.

Ett motiv som användes under alla de undersökta perioderna är det florala taget från naturen. Utförandet har skiftat mellan århundrandena men grundidén är den samma (Evans 1930 s. 277–279; Herlitz-Gezelius 1989, s. 59).

Den moderna plastkrukan är i funktion näst intill identisk med de trattformade planteringskrukorna, som förutom hål i botten hade flera hål på nedre delen av sidorna. Att jordslå växter i planteringskrukor görs än idag på samma sätt som under forntiden. Att gräva ner växterna skyddar dom från tex. uttorkning. Det stora antalet hål låter rötterna sprida ut sig i omgivande jord för att ge ökad tillgång till vatten och näring.

Historiens krukor är vad som i konstvärlden skulle kallas pastischer, när man gör nya tolkningar av existerande verk. Människan har under sin historia plockat detaljer från andra platser och tidsperioder.

Man kan se att planteringskrukans utförande blir mer invecklat desto närmare nutid man tittar. Och att de arketytiska grundformerna förändras kosmetiskt under tidens gång. Beror det på en blandning av ny estetik, en förbättring av hantverkets tekniker eller förlorad kunskap?

Slutsats

Undersökningen resulterade i ett antal illustrationer av siluetter av ett urval av de blomkrukor som kommit fram genom undersökningen. Dessa siluetter visar på vilka olika utformningar krukor haft, hur de förändrats med tiden och visar de grundformer som hållit sig kvar under människans historia. De renritade dekorativa elementen medför detaljer som annars skulle vara svåra att lägga märke till i originalmålningarna och fotografier. Dessa illustrationer är det viktigaste resultatet av undersökningen då de kan användas praktiskt vid jämförelser av olika tidsperioders blomkrukor.

Spåren av planteringskrukor bestod av arkeologiska fynd, avbildningar i målningar, teckningar och fotografier från de olika perioderna. Arkeologer hade hittat flera olika planteringskrukor från olika delar av medelhavsområdet. I områdena med relationer till romarriket fann de trattformade krukor med flera hål i botten som användes för att transportera träd och grävdes ner med trädet i jorden där rötterna kunde tränga sig ut. Från andra delar av medelhavsområdet fann man krukor som använts över marken. Dessa var enkla krukor med formen av en stympad kon från Egypten och dekorerade krukor från det minoiska riket.

Med hjälp av litteraturstudier och analyser av illustrationer från 1300–1500-talet framkom vita krukor med blå dekoration i vilka man planterade ovanliga blommor som ställdes ut i trädgården eller placerades i fönstren.

Vid undersökning av krukor från sekelskiftet 1900 framkom en stor variation i utseende. Bildanalyser gav en bild av vilka planteringskrukor som användes i svenskarnas hem och litteraturstudier gav en djupare förståelse av de konstnärliga strömningarna som påverkade utseendet på krukorna. Runda krukor med ett mjukt utseende dekorerades med enkla och mer invecklade florala motiv växte fram ur jugendstilen. En dekorerad variant av krukorna i form av en stympad kon gick att se. Dessa täcktes med enkla florala motiv och senare på 1920-talet med geometriska mönster i den modernistiska stilen. Färgerna på blomkrukorna gick i de flesta fall inte att urskilja, den enda hint man fick genom fotografiernas valörer.

De planteringskrukor som kommit fram under arbetets gång är bara ett urval av alla de krukor som troligtvis funnits under människans tid på jorden. Krukor gjordes under lång tid av oglaserad keramik. Den keramiken är känslig för kyla, i vilket de kan spricka. Det tillsammans med människans flitiga återanvändande kan gjort att man använde sig av kärl för andra ändamål till sina växter.

Variationen i krukornas utseende har mellan de olika perioderna mest skett via förändringar av dekorativa detaljer, medan grundformerna förblir de samma. Förändringar har gett olika uttryck till formerna för att passa sin tids ideal eller funktionskrav. Viljan att ta in en del av

naturen i hemmet i form av målade och skulpturala objekt samt levande växter verkar vara en konstant i människans historia. Hur man avbildar naturen har skiftat i utförande men motiven är återkommande. Att grundformerna bestod kan bero på att de har en bra balans eller visat sig optimala för sina ändamål.

Det är tiden runt sekelskiftet 1900 som en större skillnad i form går att urskilja, inte i relation till tidigare perioder utan inom tidsperioden. De estetiska stilarna delar upp grundformerna mellan sig, de mjuka verkar tillhöra jugend och de strama modernisterna.

Den insamlade informationen kan användas för att hitta en tidstypisk planteringskruka utan att behöva köpa blomkrukor i original. Med kunskap om tidernas siluetter och dekoration kan man gå in i en butik och välja krukor som uppfyller vissa om inte alla av tidens kriterier. Om man vill hitta en kruka som liknar de som använts som förlagor i undersökningen, kan man använda sig av de insamlade bilderna som går att se i bilagan.

För forntiden skulle det enklaste att hitta vara oglaserade krukor i formen av en stympad kon.

För medeltida krukor passar både den oglaserade stympade konen och krukor i blått och vitt samt enfärgade i tex den mossgröna färgen som finns på krukorna från Nyköpings hus. En kruka med tummad dekoration skulle passa utan att uppfylla ytterligare kriterier.

En större frihet finns i valet av planteringskrukor som passar sekelskiftet 1900. Man kan välja från ett större urval av siluetter och dekoration som passar siluetterna utifrån den sammanställning som finns i figur 12. Ett exempel skulle vara om man vill ha en rund kruka. Man skulle då leta efter en kruka dekorerad med florala reliefer som glaserats i en mörkare färg. Skulle man vilja vara extra noggrann skulle man leta efter dekorationer som liknar de i figur 11. En enkel lösning är att täcka en kruka formad som en stympad kon med plisserat papper.

Sammanfattning

Med bakgrund i de nutida planteringskrukorna undersöktes historiska krukors utseende under de tre perioderna; forntid–1000-talet, sena medeltiden/renässansen 1300–1500-talet och sekelskiftet 1900. För att genomföra undersökningen användes litteraturstudier och bildanalyser. Problemet var att det inte finns litteratur som är dedikerad till planteringskrukor vilket gör det svårt att ta reda på vilka krukor som passar i olika kulturhistoriska miljöer. Frågorna som skulle besvaras var; Vilka spår av planteringskrukor kunde hittas med mina undersökningsmetoder och kan man se variationer i de krukor som undersökningen får fram? Vilka potentiella likheter och olikheter i utformningen hittas? Hur kan man använda informationen vid val av krukor?

Metoderna resulterade i insamling av ett flertal planteringskrukor från de tre perioderna, i form av arkeologiska fynd, illustrationer, målningar och fotografier. De krukor som hittades hade tydliga variationer i utseende. Alla krukor utgick från tre grundformer. Den stympade konen, trattformade och raka. Under årens gång var det detaljerna som förändrades.

Under forntiden var de flesta bevarade krukorna enkelt dekorerade med olika band på övre kanten. Avvikande är de minoiska krukorna som dekorerades med målade band och florala motiv.

Under medeltiden var den stora influensen asiatiskt porslin. I Asien fanns det en stor bredd i utbudet av blomkrukor, där flera olika utformningar, dekorer och färger användes. Den keramik som européerna fastnade för och började importera i större mängder var kinesiskt porslin med vit grundfärg och blå dekor, vilket reflekteras i samtida illustrationer och bevarade föremål.

Under sekelskiftet producerades blomkrukor i jugendstil, majoriteten med en tratt som grundform, dessa blomkrukor hade en stor popularitet vilket man kan se i tidens fotografier. Krukorna dekorerades med florala motiv i böljande former, motiven kunde vara någorlunda naturtrogna eller väldigt stiliserade. I modernismens stil producerades krukor med den stympade konen som grundform, dessa var sparsamt dekorerade i vitt eller flerfärgat i geometriska mönster. Färgerna på blomkrukorna gick i de flesta fall inte att urskilja, den enda hint man fick var genom fotografiernas valörer.

I diskussionen tas det upp att källmaterialet från forntiden avgränsade undersökningen till medelhavet och ger en tydlig bild av planteringskrukornas utformningar. Romerska böcker och arkeologiska undersökningar av deras trädgårdar gav en klar bild av deras trädgårdar och krukor som användes både inne och ute. De som användes ute var oglaserade och var formade som trattar med flera hål på undersidan.

Bristen på den litteratur jag fick fram om blomkrukor från tiden mellan 1300–1500-talet gjorde det svårt att skaffa sig en bredd i källmaterialet. Att hitta information från perioden var svårt och det var senare under arbetets gång som mer information hittades i konsthistoriska böcker. Med mer tid skulle en noggrannare sondering i litteratur om konsthistoria kunna ge ett bredare underlag. Både blomkrukorna och växterna de innehöll var statussymboler och krukor med blåa dekorativa målade mönster var något man kunde stoltsera med.

Källmaterialen från sekelskiftet 1900 resulterade i en stor mängd information. Fotografier och litteratur gav en helhetsbild av tidens modeströmningar. I majoriteten av fotografierna ser man enkla planteringskrukor i form av en stympad kon innehållande stora växter. I andra hemmiljöer kunde man se en ökning av dekoration och mer dekorativa blomkrukor med en större variation i utseende oftast med florala motiv enligt Art Nouveau stilen. Från konsthistorisk litteratur kunde man se hur Modernismen influerade blomkrukors utformning och dekor vilket syntes genom den ökade användningen av geometriska former. I flera fotografier både i privata bostäder och i ateljéer dolde man sina enkla blomkrukor med plisserat papper, vilket kan tyda på att man inte ville visa upp de enklare krukorna.

Ett gemensamt problem med litteratur rörande 1300–1500-talet och sekelskiftet 1900 var att de flesta krukorna inte hade sina egna avsnitt utan hittades bara genom att bläddra igenom hela böckerna.

En jämförelse mellan oglaserade blomkrukor med formen av stympade koner visar hur den under forntiden gav ett mjukt uttryck med en rundad form. Krukan från 1580 ger ett stramare uttryck, trots att den här krukorna också har ett mjukt band på övre kanten motarbetas det av de raka sidorna. Krukan dekorerades med ristade linjer, vågmönster samt tummat band. Krukan

från sekelskiftet 1900 är utan dekorationer likt den forntida och har en någorlunda rak sida och ett mjukt band på övre kanten.

Vid jämförelse mellan de olika periodernas blomkrukor ser jag konstanta grundformer. Detta kan bero på vart influenserna kommer ifrån eller att det finns ett antal arketytiska former som återkommer gång på gång.

I undersökningen grupperades planteringskrukorna efter ett antal grundformer. Grundformerna är konstanta, det mesta går att dela upp efter formerna från forntiden. Den stympade konen, den T – formade, och trattformade. Varför grundformerna bestod kan bero på att de har en bra balans, visat sig optimala för sina ändamål eller är arketytiska återkommande former.

Historiens krukor är tydligt inspirerade av varandra med lånade detaljer från tidigare perioder. Konstant har man använt sig av florala motiv men utförandet skiftar mellan perioderna. Den moderna plastkrukan är i funktion lika de trattformade planteringskrukorna.

Ordförklaring

Allmogekeramik: vardagsföremål mestadels i lergods till försäljning till allmänheten i stället för högreståndsmiljöer.

Art Nouveau, Jugendstil: en estetisk rörelse med fokus på mjuka former och inspiration från naturen.

Dekor: dekorativa element så som reliefer, ristade linjer och måleri.

Fajans: lergods med ett överdrag av ljus oftast vit tennglasyr och dekorationer i andra färger.

Funktionalism, funkis, Swedish modern: Den svenska tolkningen av modernismen.

Tanken var att föremål i huvudsak ska uppfylla sitt ändamål, möjlig dekoration fick komma i andrahand.

Gefle porslinsfabrik, Gustavsberg, Rörstrand: några av de större producenterna av keramik under sekelskiftet 1900

Keramik: en metod där man bränner lera för att skapa nytto- och prydnadsföremål.

Kontrajugend: en geometrisk motreaktion mot jugendstilen.

Majolika: keramik från Mallorca med starka färger.

Modernism: Kännetecknas av ljusa färger och enkla former. En ledare inom rörelsen var Bauhaus, som var en skola där elever i flera olika konstnärliga inriktningar samarbetade för att producera konst och arkitektur. Huvudsakligen en skola för arkitektur. Kännetecknas av färgerna blått, rött och gult.

Tummad: en teknik där man trycker fast ett band av lera med tummen och lämnar efter tumavtryck som gropar i bandet.

Valör: en färgs ljushet tex ljusgrått och mörkgrått.

Bildförteckning

Omslagsbild. Wännerdahl, Alva (2023)

Figur 1. Wännerdahl, Alva (2023). *Den stympade konen*

Figur 2. Wännerdahl, Alva (2023). *Den T-formade*

Figur 3. Wännerdahl, Alva (2023). *Utformning av trattformade krukor*

Figur 4. Wännerdahl, Alva (2023). *Den ornamenterade*

Figur 5. Wännerdahl, Alva (2023). *Dekor på antingen vaser eller blomkrukor*

Figur 6. Wännerdahl, Alva (2023). *Siluetter av antingen vaser eller blomkrukor*

Figur 7. Wännerdahl, Alva (2023). *Renritade svenska siluetter från 1580*

Figur 8. Wännerdahl, Alva (2023). *Renritade svenska dekorer från 1580*

Figur 9. Wännerdahl, Alva (2023). *Siluetter av sekelskiftets planteringskrukor*

Figur 10. Wännerdahl, Alva (2023). *Siluetter av sekelskiftets planteringskrukor*

Figur 11. Wännerdahl, Alva (2023). *Jugenddekor från 1909–1920*

Figur 12. Wännerdahl, Alva (2023). *sammanställning av 104 planteringskrukor från sekelskiftet 1800–1900, fördelade efter formgivning*

Figur 13. Wännerdahl, Alva (2023). *Bestående form*

Figur 14. Wännerdahl, Alva (2023). *Grupperade krukor från forntiden och sekelskiftet 1900*

Källförteckning

Publicerad litteratur

- Andreasson Sjögren, Anna, Heimdahl, Jens, & Wiking Leino, Matti (2021). *Svensk trädgårdshistoria förhistoria och medeltid*. Stockholm: Kungl. Vitterhetsakademien
- Arvidsson, Gösta (2007). *Gustavsberg, Porslinet. Fabriken. Konstnärerna*. Stockholm: Nordstedts
- Benisi, T. and Zarezadeh, F. (2019).: EXAMINING THE ORIGIN OF FLOWERPOT MOTIFS IN THE BUILDINGS OF QAJAR ERA, *Int. Arch. Photogramm. Remote Sens. Spatial Inf. Sci.*, XLII-2/W11, 231–238, <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLII-2-W11-231-2019>, (hämtad 2022-12-13)
- Beurdeley, Michel (1962). *Porcelain of the East India Companies*. London: Barrie and Rockliff
- Birch, Samuel (1858). *History of ancient pottery*. London: John Murray
- Crouwel, J. H., & Morris, C. E. (1995). Pictorial Pottery of Late Minoan II-III A2 Early from Knossos. *The Annual of the British School at Athens*, 90, 157–182. <http://www.jstor.org/stable/30104519> (hämtad 2022-12-13)
- Dahlbäck-Lutteman, Helena (1985). *Svensk 1900 tals keramik, Stengods, porslin, flintgods*. Västerås: ICA-förlaget AB
- Dimdal, Markus (2016). *Art Nouveau från Rörstrand, konstkeramiken 1896–1926*. Stockholm: Arvinius + Orfeus publishing AB
- Evans, Arthur J. (1930). *The Palace of Minos: a comparative account of the successive stages of the early Cretan civilization as illustrated by the discoveries at Knossos (Band3): The great transitional age in the northern and eastern sections of the Palace*. London: MACMILLAN AND CO., LIMITED. <https://doi.org/10.11588/diglit.811> (hämtad 2023-03-10)
- Gremner, Anna & Gremner, Björn (2011). *Kinesiskt porslin: det vita guld*. Göteborg: AntikWest
- Gyllensvärd, Bo (1961). *Kinesisk keramik, 2. Omarb. Uppl.* Stockholm: Forum
- Herlitz-Gezelius, Ann Marie (1989). *Rörstrand*. Lund: Signum
- Hobhouse, Penelope (2019). *The story of gardening*. New York: HarperCollins Publishers
- Holm, Björn, Gyllenhammar, Tord (2008). *Gefle Porslinsfabrik, Vardagsporslin med färgglädje och stil*. Karlskrona: Albinsson & Sjöbergs Bokförlag
- Holmberg, Jan G. (2007). *ORANGERIER, Orangerier vid vallonbruk i Uppland*. Stockholm: KTH Skolan för Arkitektur och samhällsbyggnad.

- Jashemski, W. F. (1974). The Discovery of a Market-Garden Orchard at Pompeii: The Garden of the "House of the Ship Europa." *American Journal of Archaeology*, 78(4), 391–404. <https://doi.org/10.2307/502753> (hämtad 2022-12-13)
- Jashemski, W. F. (1979). "The Garden of Hercules at Pompeii" (II.viii.6): The Discovery of a Commercial Flower Garden. *American Journal of Archaeology*, 83(4), 403–411. <https://doi.org/10.2307/504139> (hämtad 2022-12-13)
- Kelso, J. L., & Baramki, D. C. (1949). Excavations at New Testament Jericho and Khirbet en-Nitla. *The Annual of the American Schools of Oriental Research*, 29/30, i–60. <https://doi.org/10.2307/3768542> (hämtad 2022-12-13)
- Linder Karin, Norrman, Jan, Nyström, Bengt & Tegner Annika (2008). *Svensk keramik under 1900-talet. En uppslagsbok om keramiker, fabriker och signeringar*. Stockholm: Forum
- Maspero, G. [1916] 2005. *History Of Egypt, Chaldaea, Syria, Babylonia, and Assyria*, Volume 3 (of 12). Åruterutgiven, Project Gutenberg <https://www.gutenberg.org/files/17323/17323-h/17323-h.htm> (hämtad 2022-12-13)
- Nyström, Bengt (2003). *Svensk jugendkeramik*. Lund: Signum
- Nyström, Bengt (red.) (2015). *Keramik & porslin i Sverige genom 7000 år: från trattbägare till fri keramik*. Stockholm: Carlsson
- Pritchard, J. B. (1952). The Excavation at Herodian Jericho, 1951. *The Annual of the American Schools of Oriental Research*, 32/33, i–58. <https://doi.org/10.2307/3768552> (hämtad 2023-02-06)
- Svenska dagstidningar. Norrbottens Allehanda 1901-12-24, 14.* <https://tidningar.kb.se/2541798/1901-12-24/edition/172840/part/2/page/10/?q=Norrbottens%20Allehanda&freeonly=1&from=1901-12-24&to=1901-12-24> [hämtad:2023-02-10]
- The British Library*, (1500). Book of Hours, use of Rome (the 'London Rothschild Hours' or the 'Hours of Joanna I of Castile'). http://www.bl.uk/manuscripts/FullDisplay.aspx?ref=Add_MS_35313 (Hämtad 2023-01-25). sidorna f.124v f.112r. f.23r. f.12v. f.210v. f.224v.
- Thompson, D. B. (1937). The Garden of Hephaistos. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 6(3), 396–425. <https://doi.org/10.2307/146648> (hämtad 2022-12-13)
- Wodzińska, A. (2019). TELL EL-RETABA 2017. POTTERY IN CONTEXT. *Ägypten Und Levante / Egypt and the Levant*, 29, 89–104. <https://www.jstor.org/stable/26926562> (hämtad 2022-12-13)
- Yellin, J. & Gunneweg, J., (1989). The Flowerpots from Herod's Winter Garden at Jericho. *Israel Exploration Journal*, 39(1/2), 85–90. <http://www.jstor.org/stable/27926142> (hämtad 2022-12-13)

Digitala källor

Blomkruka Josef Ekberg. Stockholms Auktionsverk.

<https://auktionsverket.com/arkiv/online/238799/> [Hämtad 2023-02-24]

Bohusläns museum. 2019. *Blomkruka med fat-UM022013*.

<https://digitaltmuseum.se/011024276976/blomkruka-med-fat> [Hämtad 2023-02-10]

Bramantino (Bartolomeo Suardi) (Italian, Bergamo (?) ca. 1465–1530 Milan)

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/435768> [Hämtad 2023-02-03]

Dou, Gerard. 1660 – 1665. *Alte Frau am Fenster, Blumen giessend* [Fotografi].

Kunsthistorisches Museum Wien [online]. www.khm.at/de/object/606/ [hämtad 2022-12-08]

Enköpings museum. 2020. *Blomkruka-EM03687*.

<https://digitaltmuseum.se/011024525450/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Enköpings museum. 2020. *Kruka-EM01666*. <https://digitaltmuseum.se/011024518704/kruka>

[Hämtad 2023-02-10]

Flower-pot 1-1947,0712.241 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_1947-0712-241 [Hämtad 2023-02-03]

Flower-pot 2-1936,1012.282 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_1936-1012-282 [Hämtad 2023-02-03]

Flower-pot 3-PDF,A.11 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_PDF-A-11 [Hämtad 2023-02-03]

Flower-pot 4-1973,0726.237 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_1973-0726-237 [Hämtad 2023-02-03]

Flower-pot 5-1937,0716.56 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_1937-0716-56 [Hämtad 2023-02-03]

Flower-pot 6-1947,0712.234 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_1947-0712-234 [Hämtad 2023-02-03]

Flower-pot 7-PDF.254 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_PDF-254 [Hämtad 2023-02-03]

Flower-pot-stand-PDF,A.10 https://www.britishmuseum.org/collection/object/A_PDF-A-10 [Hämtad 2023-02-03]

Fotografregistret. Hulda Nyberg. <https://fotografregistret.se/hulda-nyberg/> [Hämtad 2023-02-07]

Hälsinglands museum. 2020. *HMB4085*. <https://digitaltmuseum.se/021018850776/hmb4085> [Hämtad 2023-02-07]

Kalmar läns museum 1. 2017. *Blomkruka-KLM027230*.

<https://digitaltmuseum.se/021026857779/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Kalmar läns museum 2. 2022. *Blomkruka-KLM044414-00001*.
<https://digitaltmuseum.se/0210210389920/blomkruka> [hämtad 2023-02-08]

Kringla Riksantikvarieämbetet. *Blomkruka-UM026397*.
<https://www.kringla.nu/kringla/objekt?referens=bhm/object/UM026397> (Hämtad 2023-02-03)

Kringla Riksantikvarieämbetet. *SLM 34161 - Blomkruka, vitglaserat lergods med blå dekor, katedral, 1800-talets förra hälft*.
<https://www.kringla.nu/kringla/objekt?referens=SLM/item/320594> [Hämtad 2023-02-03]

Länsmuseet Gävleborg 1. 2019. *Bo Fajans. Bobergs Fajansfabrik AB. Diverse föremål-XLM.CL000772*. <https://digitaltmuseum.se/021016737283/bo-fajans-bobergs-fajansfabrik-ab-diverse-foremal> [Hämtad 2023-02-12]

Länsmuseet Gävleborg. 2019. *Bo Fajans. Bobergs Fajansfabrik AB. Diverse föremål-XLM.CL000775*. <https://digitaltmuseum.se/021016737286/bo-fajans-bobergs-fajansfabrik-ab-diverse-foremal> [Hämtad 2023-02-12]

Länsmuseet Gävleborg 2. 2020. *Man omgiven av blommor vid ett jubileum/firande-XLM.C5975*. <https://digitaltmuseum.se/021018800014/man-omgiven-av-blommor-vid-ett-jubileum-firande> [Hämtad 2023-02-07]

Länsmuseet Gävleborg. 2022. *Blomkruka RW.-XLM.GeflePorslin0069*.
<https://digitaltmuseum.se/021016637819/blomkruka-rw> [hämtad 2023-02-24]

Länsmuseet Gävleborg. 2022. *Blomkruka-XLM.40258*.
<https://digitaltmuseum.se/021026691343/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Länsmuseet Gävleborg 3. 2022. *Kruka-XLM.17426*.
<https://digitaltmuseum.se/0210211373191/kruka> [hämtad 2023-02-24]

Länsmuseet Gävleborg. 2023. *Blomkruka: modell - U fond (blå och grön), P - 449, N 447, N - 446-XLM.GeflePorslin0436*. <https://digitaltmuseum.se/021016638966/blomkruka-modell-u-fond-bla-och-gron-p-449-n-447-n-446-och-d-448> [hämtad 2023-02-24]

Länsmuseet Gävleborg. 2023. *Blomkruka-XLM.27309*.
<https://digitaltmuseum.se/021027855965/blomkruka> [hämtad 2023-02-24]

Nationalencyklopedin 1, blomkruka. <http://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/blomkruka> [hämtad 2023-02-03]

Nationalencyklopedin 2, kruka. <http://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/kruka> [hämtad 2023-02-03]

Nationalencyklopedin 3, medeltid. <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/medeltiden> [hämtad:2023-03-06]

Nationalencyklopedin 4, renässans. <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/ren%C3%A4ssans> [hämtad:2023-03-06]

Nationalencyklopedin 5, kamareskeramik. <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kamareskeramik> [hämtad:2023-05-02]

Nationalencyklopedin 6, minoisk kultur. <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/minoisk-kultur> [hämtad:2023-05-02]

National Gallery of Art, Juan de Flandes The Annunciation, c. 1508/1519
<https://www.nga.gov/collection/art-object-page.46121.html> [hämtad 2022-12-08].

Nordiska museet 1. 2019. *Blomkruka-NM.0156856A*.
<https://digitaltmuseum.se/021026295225/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Nordiska museet. 2016. *Blomkruka-NM.0612105*.
<https://digitaltmuseum.se/021026598901/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Nordiska museet. 2016. *Blomkruka-NM.0612108*.
<https://digitaltmuseum.se/021026598904/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Nordiska museet. 2016. *Blomkruka-NM.0612109A-B*.
<https://digitaltmuseum.se/021026598905/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Nordiska museet 2. 2021. *Kruka-NM.0279472A-B*.
<https://digitaltmuseum.se/011023784573/kruka> [Hämtad 2023-02-17]

Nordiska museet. 2016. *Blomkruka-NM.0612153*.
<https://digitaltmuseum.se/021026598949/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Skansen 1. 2018. *Blomkruka-SKANM.0271994*.
<https://digitaltmuseum.se/021027828693/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Skansen 2. 2018. *Blomkruka-SKANM.0271995*.
<https://digitaltmuseum.se/021027828700/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Skansen 3. 2018. *Blomkruka-SKANM.0271996*.
<https://digitaltmuseum.se/021027828694/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Skansen 4. 2018. *Blomkruka-SKANM.0272002*.
<https://digitaltmuseum.se/021027828696/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Skansen. 2018. *Blomkruka-SKANM.0272003*.
<https://digitaltmuseum.se/021027828698/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Skansen. 2018. *Blomkruka-SKANM.0272009*.
<https://digitaltmuseum.se/021027828705/blomkruka> [Hämtad 2023-02-10]

Smålands museum. 2022. *En man i uniform sitter och skriver vid ett dubbelskrivbord, 1910-tal-HYCA1075*. <https://digitaltmuseum.se/0210111577579/en-man-i-uniform-sitter-och-skriver-vid-ett-dubbelskrivbord-1910-tal> [Hämtad 2023-02-07]

Smålands museum. 2022. *Foto av en ung man i kostym som sitter på en stol vid ett bord med en blomkruka på. Knäbild, halvprofil. Ateljéfoto-Alb4-025.*

<https://digitaltmuseum.se/021018430138/foto-av-en-ung-man-i-kostym-som-sitter-pa-en-stol-vid-ett-bord-med-en-blomkruka> [Hämtad 2023-02-07]

Svensk ordbok 1, jardinjär <https://svenska.se/so/?sok=jardinj%C3%A4r&pz=4> [hämtad:2023-02-10]

Svensk ordbok 2, Keramik. <https://svenska.se/tre/?sok=keramik&pz=8> [hämtad:2023-03-06]

Svenska Akademiens ordbok, YTTER- y³er~, ssgsförled.

https://svenska.se/saob/?sok=ytterfoder&pz=4#U_Y1_152649 (hämtad 2023-02-24)

Svenska Akademiens ordlista, plant·er·ings|·kruka.

<https://svenska.se/saol/?id=2272240&pz=7> [hämtad 2023-02-07]

Sörmlands museums samlingar 1. *SLM 18006 H 283:1 – Hertig Karls trädgårdskruka från Nyköpingshus från 1580-talet,* <https://sokisamlingar.sormlandsmuseum.se/objects/c24-279116/> [hämtad 07 februari 2023]

Sörmlands museums samlingar 2. *SLM 18006 H 283:2 – Kruka.*

<https://sokisamlingar.sormlandsmuseum.se/objects/c24-279109/> [hämtad 2022-12-08]

Sörmlands museums samlingar 3. *SLM 18006 4 – Kruka med pålagda tummade lister från Nyköpingshus, 1580-tal.* <https://sokisamlingar.sormlandsmuseum.se/objects/c24-279115/> [hämtad 2022-12-08]

Sörmlands museums samlingar 4. *SLM 4606 – Blomkruka från Åkerö, raka utställda sidor med dekorationslinjer, 1500-tal.* <https://sokisamlingar.sormlandsmuseum.se/objects/c24-277752/> [hämtad 2022-12-08]

Sörmlands museums samlingar 5. *SLM 18006 H 283:14 – Kruka.*

<https://sokisamlingar.sormlandsmuseum.se/objects/c24-279113/> [hämtad 2022-12-08]

Upplandsmuseet. 2014. *"Röda rummet", Carl Wahlunds bostad, S:t Johannesgatan, Uppsala 1887-OD0070b.* <https://digitaltmuseum.se/011014883255/roda-rummet-carl-wahlunds-bostad-s-t-johannesgatan-uppsala-1887> [Hämtad 2022-06-02].

Upplandsmuseet 4. 2015. *Pedestal-UM09315.*

<https://digitaltmuseum.se/011023865594/pedestal> [Hämtad 2023-02-08]

Upplandsmuseet 1. 2020. *Ateljéporträtt - Betty Gjertz från Lugnet, Börstil socken, Uppland 1921-ED07096.* <https://digitaltmuseum.se/021018795356/ateljeportratt-betty-gjertz-fran-lugnet-borstil-socken-uppland-1921> [Hämtad 2023-02-07]

Upplandsmuseet. 2020. *Blomkruka-UM12188.*

<https://digitaltmuseum.se/021028616675/blomkruka> [Hämtad 2023-02-08]

Upplandsmuseet. 2021. *Ateljéporträtt - Ida Åhlén, Alunda, Uppland-HN1070.*

<https://digitaltmuseum.se/021017414136/ateljeportratt-ida-ahlen-alunda-uppland> [Hämtad 2023-02-12]

Upplandsmuseet. 2021. *Krukväxt-SP77*. <https://digitaltmuseum.se/011014012445/krukvaxt-tierpstrakten-uppland-omkring-1915-1920> [Hämtad 2023-02-10]

Upplandsmuseet 2. 2021. *Äldre man och flicka i hemmiljö, Tierpstrakten, Uppland omkring 1915 – 1920-SP36*. <https://digitaltmuseum.se/011014012404/aldre-man-och-flicka-i-hemmiljo-tierpstrakten-uppland-omkring-1915-192> [Hämtad 2023-02-17]

Upplandsmuseet. 2022. *Kabinettsfotografi - kvinna, Sala-FN06173*. <https://digitaltmuseum.se/0210111929242/kabinettsfotografi-kvinna-sala> [Hämtad 2023-02-07]

Upplandsmuseet. 2022. *Tyra Edhlund i trädgården, Östhammar, Uppland 1908-ED09924*. <https://digitaltmuseum.se/0210111706826/tyra-edhlund-i-tradgarden-osthammar-uppland-1908> [Hämtad 2023-02-07]

Upplandsmuseet 3. 2023. *Kvinna sitter i korgstol med en tidning i handen, Östhammar, Uppland-ED11298*. <https://digitaltmuseum.se/0210113234412/kvinna-sitter-i-korgstol-med-en-tidning-i-handen-osthammar-uppland> [Hämtad 2023-02-07]

Upsala-Ekebykeramik från 1890-talet. www.upsala-ekeby.com. http://www.upsala-ekeby.com/gallery_245.html [2023-02-24]

Västergötlands museum. 2019. *Ateljé. Officer. Fotograf: Ellen Kock? Axel Lundbäck m.fl. Gullspångssamlingen. Bilder från Gullspång med omnejd-IM16-A99577*. <https://digitaltmuseum.se/021017193629/atelj-e-officer-fotograf-ellen-kock-axel-lundback-m-fl-gullspangssamlingen> [Hämtad 2023-02-12]

Västergötlands museum 1. 2019. *Herr Bolin, Åserna-IM16-A93333*. <https://digitaltmuseum.se/021017193022/herr-bolin-aserna> [Hämtad 2023-02-12]

Västergötlands museum 2. 2019. *IM16-A145227:394;1*. <https://digitaltmuseum.se/021017163875/1m16-a145227-394-1> [Hämtad 2023-02-17]

Västergötlands museum 3. 2020. *Bostadsinteriör med krukväxter och en fotogentaklampa vars fäste omges av en takrosett.-IM16-A78311*. <https://digitaltmuseum.se/021018252349/bostadsinterior-med-krukvaxter-och-en-fotogentaklampa-vars-faste-omges> [Hämtad 2023-02-17]

Västergötlands museum.2022. *Hallrum-IM16-A145023:1625*. <https://digitaltmuseum.se/0210110644401/hallrum> [Hämtad 2023-02-07]

Ytterfoder Jugend ca1900 [Fotografi]. Smågårde auktioner tofta [online]. <https://smagarde.nu/produkt/ytterfoder-35/> (Hämtad 2023-02-24)

Örebro läns museum. 2016. *Äldre par-OLM-2008-4-22*. <https://digitaltmuseum.se/021016269179/aldre-par> [Hämtad 2022-06-02].

Örebro läns museum 1. 2016. *Två kvinnor. Bostadshus i bakgrunden-OLM-2008-4-79*. <https://digitaltmuseum.se/021016269238/tva-kvinnor-bostadshus-i-bakgrunden> [Hämtad 2022-06-02].

- Örebro läns museum. 2019. *En dam. Gerda Thermaenius-OLM-92.149.475-1*.
<https://digitaltmuseum.se/021016264333/en-dam-gerda-thermaenius> [Hämtad 2023-02-17]
- Örebro läns museum. 2019. *En pojke. Samma bord som i bild OLM-2008-35-133-OLM-2008-35-205*. <https://digitaltmuseum.se/021016267848/en-pojke-samma-bord-som-i-bild-olm-2008-35-133> [Hämtad 2023-02-07]
- Örebro läns museum 2. 2019. *Rumsinteriör, en man. Anders Johan Pettersson (givarens farfar).-OLM-2003-68-173*. <https://digitaltmuseum.se/021016252855/rumsinterior-en-man-anders-johan-pettersson-givarens-farfar> [Hämtad 2023-02-17]
- Örebro läns museum. 2019. *Rumsinteriör, en man vid pianot. Petrus Sjöqvist (gift med Olga Pettersson, givarens faster).-OLM-2003-68-50*.
<https://digitaltmuseum.se/021016253108/rumsinterior-en-man-vid-pianot-petrus-sjoqvist-gift-med-olga-pettersson> [Hämtad 2023-02-17]
- Örebro läns museum 3. 2019. *Rumsinteriör, familjegrupp sex personer vid bordet.-OLM-2008-35-46*. <https://digitaltmuseum.se/021016268036/rumsinterior-familjegrupp-sex-personer-vid-bordet> [Hämtad 2023-02-12]
- Örebro läns museum. 2019. *Rumsinteriör. Hemmet på Kungsgatan 33 i Lindesberg.-OLM-2003-68-2*. <https://digitaltmuseum.se/021016252934/rumsinterior-hemmet-pa-kungsgatan-33-i-lindesberg> [Hämtad 2023-02-17]
- Örebro läns museum 4. 2019. *Växthus-OLM-2008-21-189. Gustav Petterson*.
<https://digitaltmuseum.se/021016369651/vaxthus-gustav-pettersson> [Hämtad 2023-02-08]
- Örebro läns museum. 2020. *Rumsinteriör, familjegrupp sex personer.-OLM-2008-21-145*.
<https://digitaltmuseum.se/021016369525/rumsinterior-familjegrupp-sex-personer> [Hämtad 2023-02-12]
- Örebro läns museum. 2020. *Rumsinteriör, en kvinna. Dalarna.-OLM-2008-21-537*.
<https://digitaltmuseum.se/021016269474/rumsinterior-en-kvinna-dalarna> [Hämtad 2023-02-12]
- Örebro läns museum. 2021. *Örebro kolonien. Rumsinteriör, grupp. Loftman.-OLM-2008-21-766*. <https://digitaltmuseum.se/021016269642/orebro-kolonien-rumsinterior-grupp-loftman> [Hämtad 2023-02-12]
- Örebro läns museum 5. 2021. *Skolkoloni, 1920-talet. Rumsinteriör. Josef Grankvists plåtar.-OLM-2008-21-761*. <https://digitaltmuseum.se/021016269541/skolkoloni-1920-talet-rumsinterior-josef-grankvists-platar> [Hämtad 2023-02-12]
- Örebro läns museum. 2022. *Rumsinteriör, familjegrupp tre personer.-OLM-2008-4-8*.
<https://digitaltmuseum.se/021016269239/rumsinterior-familjegrupp-tre-personer> [Hämtad 2023-02-12]
- Örebro läns museum 6. 2022. *Rumsinteriör, en kvinna läser tidningen.-OLM-2008-4-84*.
<https://digitaltmuseum.se/021016269244/rumsinterior-en-kvinna-laser-tidningen> [Hämtad 2023-02-12]

Örebro läns museum. 2022. *Rumsinteriör, familjegrupp fyra personer.*-OLM-2008-4-13. <https://digitaltmuseum.se/021016269140/rumsinterior-familjegrupp-fyra-personer> [Hämtad 2023-02-12]

Örebro läns museum 7. 2019. *Rumsinteriör, tre barn. I mitten Kerstin Pettersson (givarens faster).*-OLM-2003-68-232. <https://digitaltmuseum.se/021016253002/rumsinterior-tre-barn-i-mitten-kerstin-pettersson-givarens-faster> [Hämtad 2023-02-17]

Bilaga

Underlag för siluetteckning och renritade dekorationer

Forntiden–1000 e.v.t

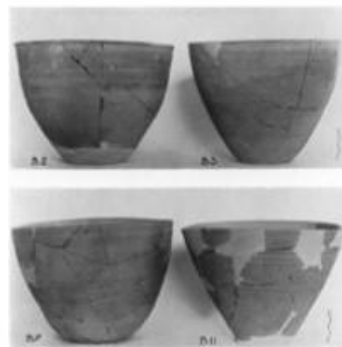

Maspero [1916] 2005

Wodzińska 2019

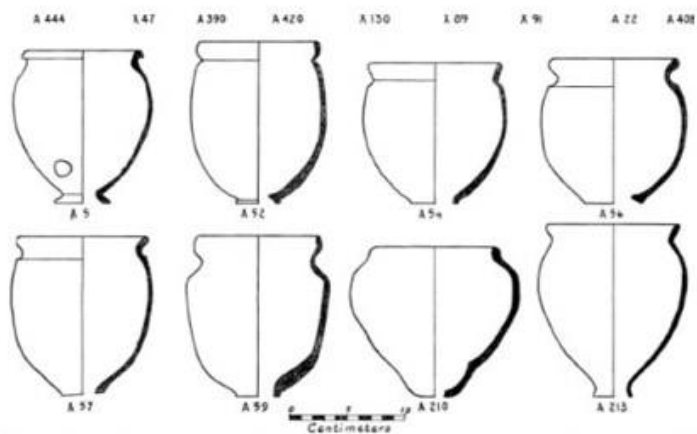
Crouwel & Morris 1995

Thompson 1937

Benisi & Zarezadeh

Kelso & Baramki 1949

Medeltiden/renässansen 1300–1500

f.12v f.23r f.112r f.124v f.210v f.224v

Målat insidan av öppningen på samma sätt=jord?

Bladrosett i basen av blomman=visar att den växer där?

Hours of Joanna I of Castile

f.135r

Sörmlands museums samlingar 4

Sörmlands museums samlingar 5

Sörmlands museums samlingar 3

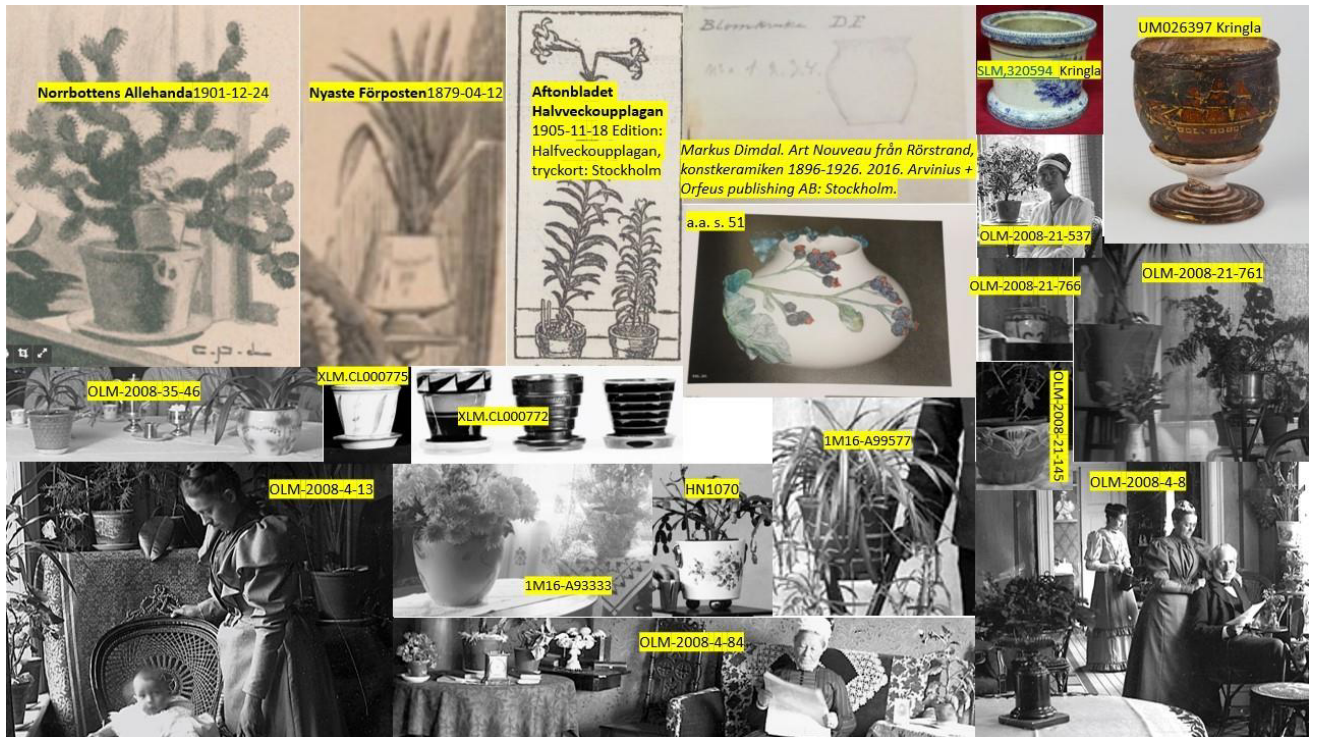

Sörmlands museums samlingar 2

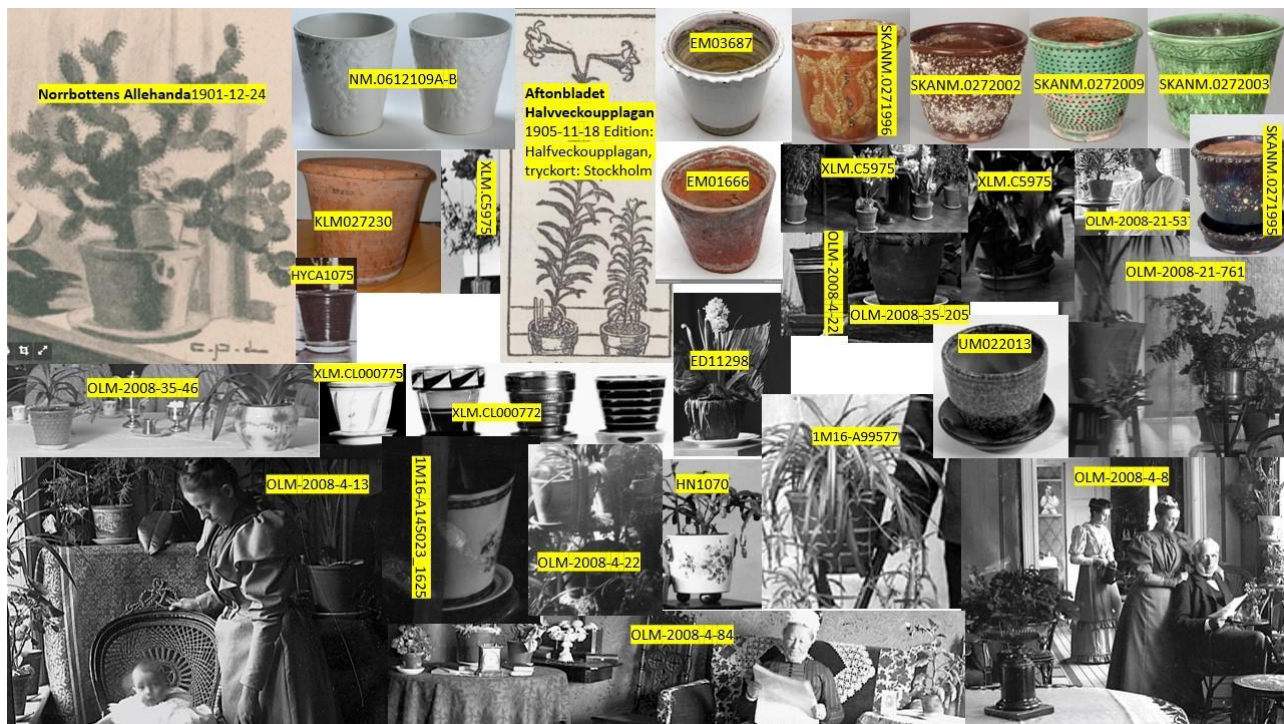
Dou, Gerard. 1660 – 1665. *Alte Frau am Fenster, Blumen giessend*

Sekelskiftet 1900

Konformade

Upsala-
Ekebykeramik från
1890-talet

Länsmuseet
Gävleborg 1

Örebro läns
museum 1

Raka

Kalmar läns museum 2

SLM,320594 Kringla

Runda

Blomkruka
Josef Ekberg

Länsmuseet
Gävleborg 3

Upplands-
museet 2

Smålands
museum

Hälsinglands
museum

Nordiska
museet 1